

UPSEERISTON HALLINNOLLINEN OPETUS VALTION HENKILÖKUN- TAKOULUTUKSELLE ASETETTU- JEN TAVOITTEIDEN VALOSSA TARKASTELTUNA

Yleisesikuntamajuri T Hirvonen

JOHDANTO

Tulo- ja menoarvion perusteluissa vuodelle 1970 katsottiin välttämättömäksi ryhtyä pikaisesti toimenpiteisiin valtion virkamiesten jatko- ja täydennyskoulutuksen saattamiseksi koulutustarvetta vastaavalle tasolle. Valtionhallinnon piirissä oli siihen mennessä käynyt selville, että hallinnon tehokkuuden, taloudellisuuden ja palvelutason parantaminen vaativat palveluksessa olevan virkamieskunnan monipuolista täydennyskoulutusta.

Valtiovarainministeriön järjestelyosastossa oli vuodesta 1968 lähtien valmisteltu valtion palveluksessa olevien jatko- ja täydennyskoulutuksen tehostamiseen tähtääviä suunnitelmia. Tätä varten oli kerätty taustamateriaalia ja suoritettu laaja koulutustarpeen kartoitus. Työtä jatkoi edellä mainittuun valtiovarainministeriön osastoon 1. 10. 1969 perustettu koulutussuunnitteluryhmä, jonka laatima selvitys valmistui vuonna 1970 ja antoi konkreettisen pohjan Valtion Koulutuskeskuksen perustamiseen johtaville toimenpiteille.

Laki Valtion Koulutuskeskuksesta on vahvistettu 22. tammikuuta 1971. Neljän toimintavuotensa aikana on Valtion Koulutuskeskus saanut yleensä kaikkien hallinnonalojen varauksettoman tunnustuksen niin itsenäisenä opetuksen antajana kuin koulutustoiminnan vauhdittajana eri hallintosektorien sisällä. Osoituksena hallinnollisen tiedon tarpeesta

virkamieskunnan keskuudessa voidaan pitää sitä tosiasiaa, että useille puheena olevan alan kursseille ja opetustilaisuuksiin on ollut hakijoita yli kapasiteetin mahdollistaman osanottajamäärän.

Henkilökuntakoulutuksen alalla on puolustusvoimat tunnetusti edelläkävijä kaikkiin muihin valtion laitoksiin verrattuna. Sehän on vastannut kantahenkilökuntansa perus- jatko- ja täydennyskoulutuksesta jo noin 50 vuoden ajan ennen kuin muilla hallinnon aloilla päästiin konkreettiseen alkuun.

Kun puolustusvoimien tehtävissä vallitsee kahtiajakaisuus rauhan ja sodan aikaan nähden, on luonnollista, että sama tendenssi havaitaan myös sen kantahenkilökunnalleen antamassa koulutuksessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on vertailla puolustusvoimien tärkeimmän virkamiesryhmän, upseeriston, lähinnä rauhanajan tehtävien hoitoon tähtäävää hallinnollista opetusta muilla hallinnonaloilla annettavaan hallinnolliseen koulutukseen.

Tutkimuksessa on käytetty hyväksi aineistoa, jota kertyi kirjoittajan laatiessa huollon ja hallinnon koulutusta käsittelevää diplomityötä Sotakorkeakoulun maasotalinja 32:lla. Muiden hallinnonalojen henkilökuntakoulutusta selventävä aineisto käsittelee pääasiassa Valtion Koulutuskeskuksessa annettavaa opetusta.

1. MITÄ HALLINNOLLISELLA OPETUKSELLA TARKOITETAAN

1.1. Hallinnollisen opetuksen sisältö yleensä valtionhallinnon henkilökuntakoulutuksessa

Työnantajan henkilökunnalleen järjestämä koulutus on ennen kaikkea hyötytavoitteista koulutusta. Sen avulla pyritään muuttamaan koulutettavien työkäyttäytymistä niin, että organisaation toiminnat suoritetaan entistä asiantuntevammin ja taloudellisemmin, toisin sanoen tehokkaammin. Hyötytavoitteinen koulutus pyrkii parantamaan tuotospanos-suhdetta samaan tapaan kuin muidenkin johtamisvälineiden (management tools) kehittäminen¹⁾

Tehokkuuden kasvun lisäksi on valtionhallinnon henkilökuntakoulutuksen tavoitteiksi asetettu myös oikeusturvan, vaikuttavuuden ja suunnitelmallisuuden parantaminen. Vaikuttavuudella ymmärretään tässä tapauksessa tavoitteen suhdetta tuotokseen. Suunnitelmallisuus käsitetään puolestaan suorite-, kustannus- ja vaikutustietoisuudeksi.

Virkamiehistö, jolle henkilökuntakoulutusta valtionhallinnon piirissä annetaan, jaetaan ammatillisen koulutuksensa puolesta kahteen ryh-

1) Louekoski ym s 2

mään. Toisen ryhmän muodostavat ne virkamiehet, joilla on sama pohjakoulutus. He saattavat olla ammatilliselta koulutukseltaan esimerkiksi tekniikoita, opettajia, insinöörejä, sairaanhoitajia jne. Toiseen pääryhmään kuuluville on taas tunnusomaista se, että he virka-asemansa puolesta muodostavat koulutustarpeiltaan yhtenäisen joukon. Tähän ryhmän koulutustilaisuuksiin osallistuvat esimerkiksi toimistopäälliköt, lääninhallituksen esittelijät, osastosihteerit jne riippumatta siitä, mikä heidän aikaisempi koulutuksensa on.

Silloin, kun koulutettavien ryhmä on koottu tietyn tutkinnon perusteella, on opetuksen sisältö painottunut voimakkaasti ammatillisiin aiheisiin. Toisen ryhmän koulutustilaisuuksissa, joiden osanottajajoukko on pohjakoulutuksensa puolesta heterogeeninen, keskitytään välittömästi virka-asemaan liittyvien aiheiden lisäksi myös yleishallinnollisiin asioihin.¹⁾

Yleishallinnollisiksi aineiksi on valtion henkilökuntakoulutuksessa katsottu rationalisoinnin, organisoinnin ja johtamistaidon sekä muidenkin näihin aiheisiin liittyvien, hallintoa yleisesti koskevien asioiden opettaminen. Yleishallinnollisen opetuksen osuus on arvioitu noin yhdeksi neljäsosaksi kaikesta henkilökuntakoulutuksesta valtion eri hallinnon aloilla.²⁾

Johtopäätöksenä edellä esitetystä todetaan, ettei kaikki valtionhallinnon "siviilisektoreilla" annettava henkilökuntakoulutus ole suinkaan hallinnollista opetusta, vaikka sen tavoitteena onkin hallinnon tehokkuuden nostaminen.

1.2. Hallinnollisen opetuksen sisältö upseerikoulutuksessa

Puolustuslaitoksen hallintoa koskevissa yleismääräyksissä¹⁾ Puolustusministeriö on ilmoittanut puolustuslaitoksen hallinnon olevan puolustuslaitoksen tarkoituksen toteuttamiseksi tapahtuvaa valtion viranomaisten toimintaa, joka ei tapahdu sotilaskäskyasiana tai joka ei ole lainsäädäntöä eikä tuomiovallan käyttöä. Puolustuslaitoksen hallinnosta annettujen yleismääräysten mukaan hallintoasioita puolustuslaitoksessa ovat asiaryhmät ja asiat, jotka koskevat:

- a) määrärahan esittämistä ja ottamista tulo- ja menoarvioon,
- b) varojen käyttöä ja niiden käytön valvontaa,
- c) hankintaa, työsuoritusta, myyntiä, vuokrausta tai lainausta,
- d) puolustuslaitoksen kokoonpanoa sekä virkojen ja toimien jakaantamista,

1) Louekoski ym s 11

2) Louekoski ym s 12

1) P.L.M:n kirj no 1400/16/K/67/21. 4. 1967 1. §

- e) virkanimityksiä, tehtävään määräämistä, siirtoja, virkaylennyksiä, virkaeroja ja vapauttamista,
- f) sotilasopetuslaitoksia siltä osin kuin niistä on säädetty asetuksessa,
- g) kiinteistöjä samoin kuin irtaimen omaisuuden hoitoa,
- h) palkkausta, korvauksia, avustuksia ja erilaisia lisiä, päivärahoja, majoituskorvauksia tms,
- i) kutsuntojen toimittamista sekä muita asevelvollisuusasioita, joissa tehtyyn päätökseen saadaan hakea muutosta valittamalla,
- j) sotilasmajoitusta, sotilaskyyditystä samoin kuin sotalaitokselle annettavia luontaisuuksia,
- k) puolustuslaitoksessa palvelevien oikeus- ja sosiaaliturvaa (lääkintähuolto ml),
- l) sota-oikeuksien perustamista ja lakkauttamista samoin kuin niiden toimialueen muutoksia.

Sotilaskäskyasioihin katsotaan taas kuuluvan sellaiset puolustuslaitosta tai siinä palvelevia henkilöitä koskevat asiat, jotka käsittelee ja ratkaisee asianomainen esimies sotilaallisen päällikköasemansa perusteella. Tällaisia asioita ovat puolustuslaitoksen hallinnosta annettujen yleismääräysten mukaan esimerkiksi:

- a) puolustusvalmiutta koskevat samoin kuin muutkin ns operatiiviset asiat,
- b) koulutusasiat niiltä osin, jotka eivät sisälly edellä olevaan hallintoasiain luetteloon,
- c) sotilaallista järjestystä koskevat asiat,
- d) kurinpito- ja kanteluasiat,
- e) sotilaalliset tiedusteluasiat,
- f) teknillistä suunnittelua ja kehittämistä koskevat asiat, mikäli niihin ei liity varojen käyttöä tai muuta hallintoa,
- g) sotilaallisia ohjesääntöjä koskevat asiat.

Professori Olavi Rytkölä käyttää puolustuslaitoksen ja rajavartiolaituksen puitteissa tapahtuvasta, maanpuolustukseen tähtäävästä hallintotoiminnasta nimitystä "puolustushallinto (puolustusasiainhallinto)". Rytkölä jakaa puolustushallinnon alaan kuuluvat asiat kuten Puolustusministeriökin kahteen pääryhmään, joista ensimmäisen ryhmän muodostavat yleiset puolustushallintoasiat eli yleiset sotilashallintoasiat. Toisena ryhmänä ovat hänenkin mukaansa sotilaskäsky- eli komentoasiat ja sotilaalliset nimitysasiat. Rytkölä korostaa kuitenkin, että sotilaskäskyasioiden käsitteleminen on myös hallintoa.¹⁾

Voidaan näin ollen todeta, että Puolustusministeriön käyttämä sanonta "hallintoasia" vastaa professori Rytkölän käyttämää sanontaa "yleinen puolustushallintoasia" ja että näillä termeillä molemmat tar-

1) Rytkölä s 10

koittavat sitä osaa puolustushallinnosta, joka ei kuulu sotilaskäskyasioihin. Pääesikunnan kirjelmässä oppiaineiden nimikkeistöstä¹⁾ sanotaan, että "hallinnon arvostelussa otetaan huomioon mm organisaatiooppi, esikuntaoppi, joukko-osastopalvelu ja sotilaslainoppi". Kun viimeksi mainittuja oppiaineita verrataan hallinto- ja sotilaskäskyasioiden luetteloihin, niin huomataan, että näissä oppiaineissa onkin kyse lähinnä sotilaskäskyasioista. Esikuntaoppiin sisältyvä henkilöasiainhoito kuuluu tosin puhdasoppiseen hallintotoimeen ja organisaatiooppi saattaa vielä sivuta sitä. Onhan puolustuslaitoksen kokoonpanoa koskevissa asioissa kyse organisaatiosta. Sen sijaan muu hallinnon arvossaan sisältyvä opetus näyttää oppiaineiden pääsisällöstä päätellen kuuluvan sotilaskäskyasioihin. Niissähän käsitellään puolustusvalmiutta, koulutusta, tiedustelua, suunnittelua ja kehittämistä, sotilaallista järjestystä sekä kurinpito- ja kanteluasioita. Sellaisinaan ne kuitenkin ovat tyyppillisiä "sotilashallintoasioita".

Todetaan, että upseerikurssien todistuksen "hallinto ja huolto" -arvosanan hallinto-osaan sisältyy hyvin vähän Puolustusministeriön ja professori Rytkölän tarkoittamia hallinnollisia asioita opetuksen painopisteen ollessa sotilaskäskyasioissa. Arvosana näyttääkin koostuvan hallinnon osalta tietystä otoksesta "sotilaalliseen hallintoon" kuuluvia asioita, jotka eivät ole huoltoa. Huollon osalta se koostuu lähes yksinomaan huoltohallinnossa osoitetuista tiedoista, sillä huoltooppiin toisenä oppiaineena kuuluva huoltotaktiikka arvostellaan taktiikan arvosana yhteydessä.¹⁾

Huoltohallinnolla ymmärretään rauhanajan toimenpiteitä puolustusvoimien materiaalin, varojen ja muun omaisuuden hoitamiseksi. Huoltohallintokäsitteen käyttöönotto on johtunut siitä tosiasiasta, että rauhanajan huollolla on runsaasti yhtymäkohtia hallinnollisiin toimenpiteisiin ja näitä sääteleviin määräyksiin. Sen käyttöönotolla on samalla välttytty tarpeesta jakaa huoltooppi huoltolajeittain alalajeihin, joita näinollen olisi kertynytkin useita.

Jotta upseeriston hallinnollista koulutusta voitaisiin tarkastella rinnan siviilihallinnon alojen yleishallinnollisen koulutuksen kanssa, on siihen luettava kaikki se opetus, joka upseerikursseilla vaikuttaa hallinnon ja huollon arvossanaan. Tämän lisäksi on yhtenäisyyden vuoksi otettava mukaan myös talousopin opetus, joka sellaisenaan muodostaa osan rationalisointikoulutusta.

1) PE:n kirj no 1043/Koultsto/5a122. 4. 1969

2. HALLINNOLLISEN OPETUKSEN TARVE

2.1. Hallinnollisen opetuksen tarve yleensä valtionhallinnossa

Julkisen hallinnon lisääntyvä koulutustarve tajuttiin lähes samanaikaisesti kaikissa kehittyneissä maissa eri puolilla maailmaa. Tätä todistavat mainittuun aikaan liittyvät lukuisat kansalliset tutkimukset ja komiteat sekä monet kansainväliset kongressit. Yhteisenä piirteenä näillä eri maissa tehdyillä havainnoilla on erityisesti se, että juuri johtavassa asemassa olevan julkishallinnon henkilöstön katsottiin kipeimmin tarvitsevan lisäkoulutusta hallinnon alalla.

Ensimmäinen julkisen hallinnon henkilöstön kehittämishoelmia ja menetelmiä käsittelevä kansainvälinen kongressi järjestettiin vuoden 1968 lopulla Casertassa Italiassa. Kongressissa todettiin, että on paljon tekijöitä, jotka ennen pitkää johtavat julkisen hallinnon kriisitilaan, mikäli hallinnon tehostamiseen ei paneuduta riittävän vakavasti.

Tärkeimpiä näistä tekijöistä katsottiin olevan:

- a) Valtion traditionaalinen tehtäväpiiri laajenee jatkuvasti. Julkiset viranomaiset puuttuvat markkinatalousmaissakin yhä enenevässä määrin esimerkiksi taloudellisiin kysymyksiin, mistä taas on seurauksena monimutkaisia kerrannaisvaikutuksia.
- b) Erilaiset muutosilmiöt ovat nopeutuneet. Tämä pitää paikkansa erityisesti teknisen kehityksen suhteen.
- c) Samanaikaisesti erilaiset koulutusinstituutiot ovat olleet kyvyttömiä uudistamaan itseään. Yliopistojen jälkeensä jääneisyttä moititaan useissa maissa.¹

Valtionhallinto käsitetään nykyisin laajaksi palveluorganisaatioksi, jonka tehtävänä on tuottaa kansalaisten tarvitsemia hyödykkeitä taloudellisesti ja tehokkaasti. Tutkijat toteavatkin tämän päivän — ja vielä enemmän tulevaisuuden — yhteiskunnalle olevan tunnusomaista, että lapsuus- ja nuoruusiän koulutus ei riitä, vaan läpi elämän jatkuvasta opiskelusta tulee yleinen ilmiö. Tiedon valtavan kasvun ja uusiutumisen katsotaan aiheuttavan muun muassa ammattitehtävissä sellaisia muutoksia, että tarvitaan jatkuvaa täydennyskoulutusta. Kokonaiset ammatit katoavat ja uusia syntyy. Asiantuntijoiden keskuudessa on yleistymässä sellainen käsitys, että yleisen koululaitoksen tulisi keskittyä antamaan vain perustietoa ja yleisiä oppimisvalmiuksia. Varsinaisen ammatin katsotaan jäävän entistä useammassa tapauksessa työpaikalla opittavaksi.²⁾

Edellä esitetystä voidaan vain todeta, että siviilielämässä pyritään

1) Louekoski ym s 57

2) Louekoski ym s 1

nyt siihen koulutusjärjestelmään, jota puolustusvoimissa on toteutettu vuosikymmeniä.

2.2. Hallinnollisen koulutuksen tarve upseeriston keskuudessa

Upseereiden hallinnollisen koulutuksen tarvetta voidaan tarkastella muun muassa sen perusteella, miten suuren osuuden heidän työajastaan hallinnolliset tehtävät vaativat. Kirjoittajan tekemässä kyselyssä, johon vastasi yhteensä 510 upseeria, tiedusteltiin esimerkiksi sitä, miten usein upseerin tehtäviin kuuluu vastata puolustuslaitoksen materiaalin tai muun omaisuuden (esimerkiksi kiinteistön tai rahan) käytöstä, varastoisesta tai huoltamisesta. Tulos muodostui seuraavan taulukon mukaiseksi.

Tehtäviini kuuluu/ei kuulu vastata puolustuslaitoksen materiaalin tai muun omaisuuden käytöstä, varastoisesta ja huoltamisesta.				
Ryhmä	Kyllä kuuluu	Ei kuulu	En osaa sanoa	Yhteensä vastaajia
1. Kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	55/77.5 %	15/21 %	1/1,5 %	71/100 %
2. Kapteenikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	163/81.5 %	37/18.5 %	—	200/100 %
3. Esiupseerikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	22/65 %	12/35 %	—	34/100 %
4. Sotakorkeakoulun viimeisenä kurssinaan suorittaneet	31/45 %	32/51 %	—	63/100 %
Yhteensä	271/73.7 %	96/26 %	1/03.3 %	368/100 %

Taulukko n:o 1

Tuloksista havaitaan, että kapteenikurssin jälkeisissä tehtävissä upseereilla on useimmin vastuullaan valtion omaisuutta. Havainto selittyi

sillä, että joka toinen kapteenikurssin viimeisenä kurssinaan suorittanut haastateltava ilmoitti toimivansa perusyksikön päällikkönä tai tähän rinnastettavassa tehtävässä. Kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet, joista jokainen toimi opetustehtävässä varusmiesten parissa, jäävät edellä mainituista jälkeen vain neljän prosenttiyksikön verran. Sensijaan koulutustason kohotessa pienenee henkilökohtainen vastuu valtion omaisuudesta niin, että esimerkiksi Sotakorkeakoulun kurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneista enää joka toisella on puolustusvoimien omaisuutta vastuullaan. Keskimäärin seitsemällä kymmenestä huolto- ja komentajatehtävien ulkopuolella toimivasta upseerista¹⁾ on vastuullaan puolustuslaitoksen omaisuutta.

Todettakoon, että tämä kysymys ei kartoittanut lainkaan upseereiden "aineetonta" hallinnollista vastuuta eikä mitannut upseereiden vastuulla olevien omaisuuksien arvoja, jotka saattavat erota osaryhmien kesken sangen merkittävästi. Vastaustulokset osoittavat kuitenkin, että kapteeni- ja kadettikurssin suorittaneilla on henkilökohtaista vastuuta valtion omaisuudesta huomattavasti useammin kuin esiupseerikurssin tai Sotakorkeakoulun kurssin suorittaneilla. Haastateltavien henkilökohtaiset arviot siitä, miten suuren osan ajastaan he käyttävät hallinnollisten tehtävien hoitamiseen käyvät ilmi taulukosta 2.

Työajasta arvioitu kuluva hallinnollisten tehtävien hoitamiseen	
Ryhmä	Keskimäärin %
1. Kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	12.4 %
2. Kapteenikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	23.2 %
3. Esiupseerikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet	22.0 %
4. Sotakorkeakoulun viimeisenä kurssinaan suorittaneet	21.0 %
5. Komentajatehtävissä toimivat	22.0 %
Kaikki keskimäärin	20.0 %

Taulukko 2

Eniten omaisuusvastuuta omaava osaryhmä, kapteenikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet upseerit, on myös arvioinut käyttävänsä eniten työaikaansa hallinnollisiin tehtäviin. Mutta vain 2.2 pro-

1) Kysymystä ei osoitettu tiedustelun piiriin kuuluneille komentajille eikä huolto-upseerille.

senttiyksikköä jäävät heistä jälkeen Sotakorkeakoulun kurssin suorittaneet upseerit. Komentajat ja esiuupseerikurssin suorittaneet sijoittuvat edellä mainittujen osaryhmien väliin. Varsin huomattavasti poikkeavat muista osaryhmistä kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet upseerit, jotka ovat arvioineet käyttävänsä hallinnollisten tehtävien hoitamiseen noin 10 prosenttiyksikköä vähemmän aikaa kuin muut yleisen ryhmän upseerit ja komentajat keskimäärin.

Havaitaan, että henkilökohtainen vastuufrekvenssi puolustusvoimien omaisuudesta ei ole millään lailla säännönmukaisessa suhteessa hallinnollisten tehtävien osuuteen. Tämä osuus näyttääkin olevan keskimäärin runsas viidennes kapteenikurssin suorittaneiden ja heitä vanhempien, muissa kuin huoltotehtävissä palvelevien upseerien työmäärästä koulutustasosta riippumatta. Kadettikurssin viimeksi suorittaneet upseerit sen sijaan käyttävät huomattavasti vähemmän työajastaan hallinnollisiin tehtäviin huolimatta siitä, että osaryhmä sijoittui varsin korkealle tutkittaessa vastuuta puolustusvoimien omaisuudesta.

Edellä esitetyt havainnot ovat haastateltujen omia käsityksiä. Hallinnollisten tehtävien osuutta upseereiden virkatehtävistä voidaan tutkia myös eri työjärjestysten perusteella. Työjärjestyksessä on toisiinsa liittyvät tehtävät yhdistetty tietyiksi kokonaisuuksiksi. Missään tapauksessa näiden tehtäväkokonaisuuksien ei voida ajatella edustavan aina samansuuruista työmäärää edes saman toimiston sisällä, vaan työmäärä vaihtelee varsin laajalla asteikolla. Tämä onkin ensimmäinen seikka, joka on otettava huomioon tehtäessä vertailuja hallinnon alaan kuuluvien sekä muihin sotilaskäskyasioihin kuuluvien tehtäväkokonaisuuksien välillä. Toinen huomionarvoinen asia on se tulkintamenettely, jonka mukaan suoritetaan jako hallintoasioihin sekä muihin sotilaskäskyasioihin sellaisten tehtäväkokonaisuuksien osalta, jotka sisältävät molempiin ryhmiin kuuluvia tehtäviä.

Työjärjestyksiä tutkittaessa ei otettu huomioon huoltopäällikön eikä hänen alaistensa toimistojen samoin kuin ei myöskään pioneeri- ja viestihuoltotoimistojen osuutta. Näin ollen taulukossa 3 esitetyt laskelmat hallintoasioiden osuudesta kaikista tehtäväkokonaisuuksista kuvaavat tilannetta huoltotehtävien ulkopuolella palvelevien upseerien osalta.

Esikunta	Työjärjestyksen mukaiset tehtäväkokonaisuudet		
	Kaikkiaan kpl	Hallintoasioihin	
		luokiteltavia tehtäväkokonaisuuksia kpl	% kaikista tehtävistä
Pääesikunta	891	430	n 48 %
LSSIE	156	67	n 43 %
TurSpE	89	38	n 43 %
HelSpE	108	57	n 53 %
PorPrE	101	44	n 44 %
Ake (sa)	146	41	n 31 %
Pre (sa)	106	25	n 24 %
Yhteensä	1 597	702	n 44 %

Taulukko 3

Taulukosta nähdään, että sotilasesikunta on rauhan aikana toimintansa tasosta riippumatta sängen merkittävä hallinnollinen johtoporras. Sodan aikaisissakin esikunnissa päälliköiden ja toimistojen tehtävistä keskimäärin joka kolmas tai neljäs on hallinnon alaan kuuluva.

Pyrittäessä selvittämään sitä, miten upseeristo arvostaa hallinnollista tietoa ja taitoa, pyydettiin haastateltavilta mielipidettä eräistä oppiaineista, jotka miltei poikkeuksetta sisältyvät upseereiden perus- ja jatkokurssien sekä osittain myös täydennyskurssien opetusohjelmiin. Tuntimäärältään ko oppiaineet poikkeavat hyvin paljon toisistaan. Samoin vaihtelee oppiaineiden arvostelumenettely mm pistekertoimien osalta ja lisäksi siten, että tietyt oppiaineet arvostellaan yhtenä arvostelukohteena. Tämän ei ole kuitenkaan katsottu estävän tekemästä vertailuja eri oppiaineiden antamien tietojen ja taitojen välillä.

Varsinaisia vastausvaihtoehtoja oli neljä kappaletta, joista kaksi ensimmäistä (ehdottoman välttämätön ja tarpeellinen) karsinoivat ko tiedon tai taidon todelliseksi upseerin ammattitietoudeksi tai taidoksi ja kaksi viimeistä (eduksi ja merkityksetön) osoittavat ko tiedon tai taidon olevan vastaajan tehtävän kannalta pääasiassa "yleissivistävää". Taulukkoon 4 on koottu vastaukset yhdistettyinä edellä esitetyn periaatteen mukaisesti pareittain (ammattillinen — yleissivistävä).

Tiedon ja taidon merkitys vastaajan nykyisessä työssä				
Tieto tai taito	Ehdotto- man välttä- mätön tai tarpeellinen	Eduksi tai merkityk- setön	Ei osaa sanoa	Vastaajia yhteensä
	kpl/%	kpl/%	kpl/%	kpl/%
1. Johtamistaito	449/94	24/5	6/1	479/100
2. Huoltohallinto	408/85	67/14	4/1	479/100
3. Kouluttamistaito	392/81	83/18	4/1	479/100
4. Taktiikka	390/81	83/18	6/1	479/100
5. Esikuntaoppi	338/71	135/28	6/1	479/100
6. Sotatekniikka	275/57	196/41	8/2	479/100
7. Talousoppi	144/30	329/69	6/1	479/100
8. Vieras kieli	124/26	346/72	9/2	479/100
9. Historia	81/17	389/81	9/2	479/100

Taulukko 4

Kun tarkastellaan vastaajien mielipiteitä nykyistä työtään ajatellen, todetaan, että johtamistaito arvostetaan yksimielisesti erittäin korkealle. Huoltohallinnon tietous on arvostettu tärkeysjärjestyksessä toiseksi. Rungas 80 % vastaajista katsoo tarvitsevansa sitä ammatissaan. Esikuntaopin tietous sijoittuu ammattitaitona viidennelle sijalle. Keskimäärin upseerit pitävät talousoppia "yleissivistävänä" tietoutena, vaikka joka toinen huoltoupseeri katsoikin sen liittyvän ammattitaitoonsa.

Todetaan, että kaksi kolmesta tässä tutkitusta hallinnollisesta oppiaineesta arvostetaan upseereiden rauhan ajan tehtäviä ajatellen ammatillisesti varsin korkealle siinä yhdeksän oppiaineen joukossa, joka tiedustelua suunniteltaessa arvioitiin yleiseksi ja keskeiseksi.

Taulukkoon 5 on koottu haastateltujen käsitykset samoista oppiaineista pitäen lähtökohtana kunkin sodanajan tehtäviä.

Tiedon ja taidon merkitys vastaajan sodan ajan tehtävissä				
Tieto tai taito	Ehdotto- man välttä- mätön	Eduksi tai merkityk- setön	Ei osaa sanoa	Vastaajia yhteensä
	kpl/%	kpl/%	kpl/%	kpl/%
1. Johtamistaito	471/99	1/0	7/1	479/100
2. Taktiikka	448/94	23/4.5	8/1.5	479/100
3. Huoltohallinto	417/87	55/11.5	7/1.5	479/100
4. Kouluttamistaito	391/82	77/16	11/2	479/100
5. Sotatekniikka	327/68	143/30	9/2	479/100
6. Esikuntaoppi	323/67	147/31	9/2	479/100
7. Historia	221/47	242/51	9/2	479/100
8. Vieras kieli	152/31.5	316/66	11/2.5	479/100
9. Talousoppi	112/23	359/65	8/2	479/100

Taulukko 5

Upseerien käsitykset sodan ajan tehtävissä tarvittavista tiedoista ja taidoista näyttävät poikkeavan merkittävästi rauhan aikana tarvittavista tiedoista ja taidoista. Johtamistaito on nytkin tärkein, mutta taktiikka sijoittuu samalle prosenttikymmenluvulle. Huoltohallinnon tuntemus sijoittuu neljänneksi tärkeimmäksi. Esikuntaopin arvostus sodan ajan tehtävien kannalta näyttää olevan alhainen. Samoin on laita talousopin tietouden, jonka monet totesivat rauhan ajan mittapuunkin mukaan sijoittuvan "yleissivistävien" tietojen joukkoon.

Huomataan, että neljä yhdeksästä tarkastelun kohteena olleesta oppiaineesta antaa sellaisia tietoja ja taitoja, joita yli 80 % tiedusteluun vastanneita upseereista katsoo tarvitsevänsä sodan ajan tehtävissään. Näistä aineista yksi liittyy hallinnon alaan.

Komentajille esitettyssä tiedustelussa, jossa pyrittiin selvittämään komentajien tuntemaa arvonantoa hallinnollisia tehtäviä kohtaan, kysyttiin mm, miten tarkasti komentajan on tunnettava ao joukko-osaston vastuulla olevan materiaalin ja muun omaisuuden hoitoon liittyvät määräykset.

Komentajan on tunnettava joukko-osaston vastuulla olevan materiaalin ja muun omaisuuden hoitoon liittyvät määräykset			
Tarkasti	pääpiirtein	Ei ollenkaan	Yhteensä
12/39 %	19/61 %	—/—	31/100 %

Taulukko 6

Keskimäärin neljä komentajaa kymmenestä oli sitä mieltä, että määräykset on tunnettava tarkasti, loput katsoivat pääpiirteisen tuntemuksen riittävän. Yksikään ei ilmoittanut, ettei komentajan tarvitse tuntea sen tapaisia määräyksiä.

Upseereilta tiedusteltiin, millaiseksi he uskoisivat erilaisten täydennyskursssien antaman hyödyn muodostuvan omaa tehtäväänsä ajatellen. Kysymykseen valittiin 11 täydennyskurssia, joista suurin osa kuuluu säännöllisesti toimeenpantaviin osan ollessa harvinaisempia upseereiden täydennyskoulutusohjelmassa. Vastajaan kannalta kysymys oli varsin hypoteettinen olettamuksiin, kuulopuheisiin ja ennakkokäsityksiin perustuva, koska vastaajalta ei suinkaan edellytetty ko kurssien suorittamista. Tarkastelun kohteena olleiden täydennyskursssien keskinäinen järjestys muodostui seuraavaksi:

1. Huoltoupseerikurssi
2. Suojelukurssi
3. Upseereiden viestikurssi
4. Kuljetusupseerikurssi
5. Taisteluvälineupseerikurssi
6. Kielikurssi
7. Upseereiden pioneerikurssi
8. Kranaatinheitinupseerikurssi
9. YK:n tarkkailijakurssi
10. Laskuvarjohyppykurssi
11. Sukeltajakurssi

Huoltoupseerikurssin uskottiin antavan ylivoimaisesti eniten hyötyä, sillä vain 12 % vastaajista piti sitä hyödyttömänä omia tehtäviään ajatellen. Erityisesti on mainittava, että 61 % komentajista uskoisi huoltoupseerikurssin suorittamisesta olevan paljon hyötyä tehtävissään. Vain yksi komentaja 31 vastanneesta oli käynyt po kurssin. Aikaisemmin on todettu, että kapteenikurssin suorittaneiden ryhmästä puolet toimi perusyksikön päällikön tai sitä vastaavassa tehtävässä. Tämä voimakas hallinnollinen panos saattaa vaikuttaa siihen, että po osaryhmä arvioi myös huoltoupseerikurssin tarjoaman hyödyn varsin suureksi.

Tiedustelun tuloksista todetaan lisäksi, että kaikkien kolmen huollon täydennyskurssin hyötyarvoa pidetään suhteellisen korkeana. Sijoittuvathan ne yhdestätoista mahdollisesta viiden hyödyllisimmäksi arvostetun täydennyskurssin joukkoon.

Huollon täydennyskursseja suorittaneet upseerit olivat varsin yksimielisiä siitä, että he kurssin käytyään olisivat kyenneet hoitamaan kurssia edeltänyttä tehtäväänsä tehokkaammin kuin ennen. He ovat niinkään taipuvaisia yhtymään sellaiseen mielipiteeseen, että kentällä toimiva upseeri ei tunne tai ei pidä tarpeellisenä ottaa huomioon niitä hallinnollisia määräyksiä, jotka rajoittavat materiaalin, varojen tai muun omaisuuden käytössä vastuussa olevan huoltoupseerin toimintavapautta.

Johtopäätöksenä todetaan, että maavoimien upseerien henkilökohtainen vastuu puolustusvoimien omaisuudesta vaihtelee, mutta hallinnon piiriin kuuluvien tehtävien määrä muodostaa virka-asemasta riippumatta upseerin työssä erittäin suuren osan niin rauhan kuin sodankin aikana. Käytettyjen tutkimusmenetelmien perusteella on osoitettu tuon osuuden vaihtelevan keskimäärin yhdestä neljäsosasta puoleen upseerin työmäärästä. Vain kaikkein nuorimmat aktiiviupseerit tekevät rauhan aikana tässä suhteessa poikkeuksen. Voidaan sanoa, että huoltoalan ulkopuolellakin palvelevat upseerit tarvitsevat varsin paljon hallinnollisia tietoja.

Upseerin virkauraan säännönmukaisesti kuuluvat perus- ja jatkokurssit jättänevät hallinnolliseen opetukseen aukkoja, koska varsinkin hallinnollisessa vastuussa olevat upseerit pitävät huollon täydennyskurssien tarjoamaa hallinnollista tietoutta varsin arvokkaana oman tehtävänsä kannalta.

3. HALLINNOLLINEN OPETUS NYKYISIN

3.1. Hallinnollisen opetuksen järjestelyt yleensä valtionhallinnossa.

Valtiovarainministeriön järjestelyosaston koulutuspäällikkö Paavo Tarvaisen mukaan henkilöstökoulutus on Suomen valtionhallinnossa tulkittu osaksi henkilöstön ja hallinto-organisaatioiden laaja-alaista kehittämistä. Tämän vuoksi on pyritty siihen, että hallintoyksiköt itse kantavat päävastuun koulutustoiminnasta. Sen suunnittelu ja toteutus virastoissa ja laitoksissa liittyy kiinteästi varsinaiseen toimintaan, muuhun henkilöstöhallintoon sekä hallinnon keskittämiseen.¹⁾ Valtion

1) Helsingin Sanomat 23. 1. 1975

Koulutuskeskuksen tehtäväksi jää asetuksen¹⁾ mukaisen yleishallinnollisen eli kaikille virastoille ja laitoksille yhteisen koulutuksen antaminen sekä virastojen ja laitosten avustaminen henkilöstökoulutuksessa ja siihen liittyvässä tutkimus- ja selvitystyössä.

Vuonna 1975 valtio käyttää henkilöstönsä määrämuotoiseen koulutamiseen noin 400 000 työpäivää. Tällöin on kyse kursseiksi, seminaareiksi ja muiksi tilaisuuksiksi organisoidusta koulutuksesta. Noin 85 % kaikesta valtion henkilöstökoulutuksesta järjestävät eri hallintoalat ja virastot itse. Valtion Koulutuskeskuksen osuus on noin viisi prosenttia. Yksityisiltä koulutusyrityksiltä hankitaan vajaa 10 % tarvittavista palveluksista.²⁾

Aiemmin on jo todettu, että hallinnollinen opetus on vain osa valtion henkilöstökoulutuksesta. Tämän tutkimustyön tekemiseksi ei ole ollut tilaisuutta laskea, miten suuren osan puhtaasti hallinnollinen opetus muodostaa eri siviiliviranomaisten johtamasta henkilöstökoulutuksesta. Sen sijaan johtajakoulutuksesta, jota Valtion Koulutuskeskus pääasiassa antaa, on hallinnollinen panos selvästi etualalla. Kevätlukukaudella 1975 Valtion Koulutuskeskuksen ohjelmaan sisältyivät seuraavat koulutustilaisuudet.

Koulutustilaisuus	kpj
1. Johdon seminaari	3
2. Johtamistaidon peruskurssi	2
3. Henkilöstöhallintoseminaari	1
4. Sisäisen tiedotustoiminnan kurssi	1
5. Kouluttajaseminaari	2
6. Koulutussuunnitteluseminaari	1
7. Ryhmätyötekniikan kouluttajaseminaari	1
8. Ryhmätyö- ja kommunikaatioseminaari	1
9. Innovaatioseminaari	1
10. Taloudellishallinnollinen johdantokurssi	2
11. Suunnittelu- ja laskentatoimen peruskurssi	2
12. Hallinnollisen kirjanpidon peruskurssi	2
13. Edullisuusvertailuseminaari	1
14. Suunnittelujärjestelmäseminaari	1
15. Sisäisen laskennan tietojen analysointiseminaari	1
16. Sisäisen tarkastustoiminnan seminaari	1
17. Operaatiotutkimuksen soveltamisseminaari	1
18. Or-menetelmäseminaari	1

1) Asetus n:o 69/22. 1. 1971

2) Paavo Tarvainen, Helsingin Sanomat 23. 1. 1975

19. Johdon ATK-seminaari	1
20. Hallinnollisen ATK:n peruskurssi	2
21. ATK:n perusteet ja tietokoneen etäiskäyttö	1
22. Työntutkimuksen peruskurssi I-osa	2
23. Työntutkimuksen peruskurssi II-osa: rakennusala	1
24. Rakennusalan työsuunnittelun erikoiskurssi	1
25. Ergonomian johdantokurssi	1
26. Rationalisoinnin yleiskurssi	1
27. Lomaketekniikan kurssi	1
28. Toimistotyön suunnittelukurssi	1
29. Konekirjoittajien täydennyskurssi	3
30. Valtionhallinnon johdantokurssi	1
31. Valtionhallinnon johdannon kouluttajakurssi	1
32. Lainvalmistelukurssi	1
33. Ruotsi	1
34. Englanti	1
35. Saksa	1
36. Saksa	1
37. Pohjoismaiset kielet	1
38. Venäjän alkeet	1

Taulukko 8¹⁾

Taulukosta 8 havaitaan, että Valtion Koulutuskeskuksen koulutustilaisuuksista keskimäärin kaksi tilaisuutta kolmesta liittyy nimenomaan hallinnollisiin kysymyksiin. Vieläpä niissäkin koulutustilaisuuksissa, joita ei suoralta kädeltä voida luokitella hallinnollisiksi, kosketellaan merkittävässä määrin hallinnollisia periaatteita. Tällaisista voidaan esimerkkeinä mainita kouluttaja-, ryhmätyö-, kommunikaatio- ja innovaatioseminaarit.²⁾ Oikeastaan vain viides osa Valtion Koulutuskeskuksen koulutustilaisuuksista on muuta kuin hallinnollista opetusta (esim kielikurssit). Vuoteen 1980 mennessä ennustetaan Valtion Koulutuskeskuksen toiminnan keskittyvän painopisteisesti johdon, toiminnan ja talouden suunnitteluun osallistuvan henkilöstön sekä henkilöstöhallintoa hoitavan henkilöstön välittömään kouluttamiseen.³⁾

Nämä viimeksi mainitut, siviilihallinnossa palvelevat henkilöstöryhmit vastannevat tehtäviltään pääpiirtein puolustushallinnon upseeristoa. Tästä syystä juuri heidän koulutuksensa onkin otettu vertailukohteeksi upseeriston koulutukselle.

1) Valtion Koulutuskeskuksen koulustoiminta kevät 1975

2) Valtion Koulutuskeskuksen toimintasuunnitelma vuosille 1976—1980, taulu n:o 6.

3) Valtion Koulutuskeskuksen toimintasuunnitelma vuodelle 1975, Valtion Koulutuskeskuksen moniste 25. 10. 1974

3.2. Upseereiden hallinnollinen opetus

3.2.1. Kadettikurssi

Maavoimien upseereiden koulutustavoitteet peruskoulutuksessa on määritelty suurelta osalta niiden periaatteiden mukaisesti, jotka käyvät ilmi upseerikoulutuksen järjestelytoimikunnan mietinnöstä päivämäärältä 27. 4. 1962. Siinä on varsin selvästi esitetty kadettikasvatuksen päämäärät ja laadittu niihin tähtäävä opetusohjelmaluonnos.

Kadettikoulun I ja II vuosikurssin esikuntaopin ja joukko-osastopalvelun opetuksen tarkoituksena ja päämääränä on antaa kadeteille perustiedot perusyksikön hallinnosta ja esikuntapalvelusta. Aiheen opetukseen käytetään 16 tuntia.¹⁾

Aselajikaudella on opetusohjelmassa esikuntaoppiin ja joukko-osastopalveluun varattu yhteensä 7—9 tuntia eli runsas 1/2 % koko aselajikauden opetustuntien määrästä. Opetuksen tavoitteeksi on tavallisimmin määrätty perehtyminen perusyksikötason asiakirjapalveluun, mutta Rannikkotyöstökoulu ja Ilmatorjuntakoulu ovat liittäneet siihen myös tutustuttamisen rauhanajan joukko-osaston esikunnan eri toimistojen tehtäviin. Pioneerikoulu on varannut joukko-osastopalveluun 144 tuntia. Huomattava osa näistä tunteista on kuitenkin varattu kouluttamistaidon opettamiseen ja vain osa perusyksikön päällikön hallinnollisten tehtävien hoitamiseen. Viestiaselajien kadettien aselajikauden koulutukseen ei ole sisällytetty esikuntaoppia eikä joukko-osastopalvelua, mutta joitakin tämän alan aiheita käsitellään kasvatus- ja opetusopin yhteydessä. Sotilaslainopin opetusta on I ja II vuosikursilla yhteensä 37 tuntia, joista oikeudenhoidolle on varattu 27 tuntia ja loput 10 tuntia yleisen hallinnon ja virkamiesoikeuden opettamiseen. Oikeudenhoidon opetustarkoituksena on perehdyttää kadetit sotilasrikosoikeuden perusteisiin ja kurinpitomenettelyyn ja antaa heille perustiedot sotatuomioistuimista ja oikeudenkäynnistä niissä. Yleisen hallinnon ja virkamiesoikeuden opetuksen päämääränä on luoda kadeteille yleisnäkemys valtion hallinnosta ja selvittää puolustus-hallinnon pääpiirteet sekä valottaa yksityisen virkamiehen kannalta merkityksellisten säännösten sisältöä.

Talouseläinopin opetuksen tarkoituksena on perehdyttää kadetit kansantalouden perusteisiin ja antaa kuva Suomen talouselämästä sekä rauhan ajan puolustusvoimista sen osana. Aiheelle on varattu 40 tuntia. Aselajikauden opetusohjelmiin ei sisälly talousoppia eikä aiemmin mainittua sotilaslainoppia. Huoltohallinnon opetusta nykyajan kadetti saa

1) KadK:n kirj no 1842/Koul- ja järjsto/5c/10. 11. 1971, 58. kadettikurssin opetusohjelma.

74 tuntia I ja II vuosikurssin aikana Kadettikoulussa. Tarkoituksena on opettaa kadeteille nuoremman upseerin ja perusyksikön päällikön velvollisuudet ja vastuu perusyksikön huoltohallinnossa. Tuntimäärät ja opetustavoitteet vastaavat upseerikoulutuksen järjestelytoimikunnan mietinnössä tehtyä esitystä. Pääosa tunteista on varattu huoltohallinnon kannalta keskeisten asioiden, kuten omaisuuden hoidosta annettujen määräysten sekä hukkaamisen ja tuhlaamisen estämisen opettamiseen samoin kuin lääkintähuoltoon sisältyvän ensiapukoulutuksen antamiseen.

Kadettien aselajikaudella annetaan huoltohallinnon opetusta seuraavasti:

— KadK:ssa ¹⁾	12 tuntia
— TykK:ssa	1 ”
— RtK:ssa	0 ”
— ItK:ssa	0 ”
— PionK:ssa	12 ”
— ViestiK:ssa ²⁾	40 ”

Varsin huomattava osa moottoriajoneuvokoulutuksesta liittyy myös huoltohallintoon, sillä opetukseen kuuluu kadettien tutustuttaminen kuljetusalan tärkeimpiin pysyvääsmääräyksiin.

Opetusohjelmia vertailemalla tullaan siihen tulokseen, että viesti-aselajin upseerit ovat saaneet peruskurssin aikana huoltohallinnon opetusta huomattavasti enemmän kuin muiden aselajien upseerit. Viestikoulu on määrittänyt kadettien aselajikauden huoltokoulutuksen tarkoitukseksi ja päämääräksi ”totuttaa kadetit ennen harjoituksia tapahtuvaan kaluston tilaamiseen, vastaanottoon, tarkastukseen, huoltoon ja luovutukseen”. Tämän opetuksen päämäärä liittyy läheisesti nuoremman upseerin jokapäiväisiin palvelustehtäviin. Tavoitteen saavuttamiseen on varattu 40 tuntia, joista 8 tuntia käytetään teorian opettamiseen ja 32 tuntia käytännön harjoitteluun. Sinä aikana opetetaan mm

- viesti- ja sähköteknillisen materiaalin huoltoon liittyvät alustus-
suhteet,
- katsastukset ja inventoinnit,
- hylkäys- ja poistotoimenpiteet,
- menettelyn materiaalin häviämisen ja tuhoutumisen yhteydessä,
- materiaalin varastoinnin ja tarkastamisen sekä
- erilaisen kaluston korjaus- ja huolto-ohjeet.

Kadettikoulu ja Pioneerikoulu ovat määrittäneet kadettien aselajikauden huoltohallinnon opetuksen tavoitteeksi rauhan ajan huollon johtajana toimivan perusyksikön päällikön tehtävien opettamisen.

1) Jalkaväen aselajikseen valinneet kadetit

2) Käytetty nimitystä »huoltokoulutus»

Todetaan, että kadettikurssin suorittanut upseeri on saanut hallinnollista opetusta I ja II vuosikurssin sekä aselajikauden aikana seuraavan taulukon mukaisesti.

Oppiaine	Tunteja					
	jv-upseeri	kt-upseeri	rt-upseeri	it-upseeri	pioneeri-upseeri	viesti-upseeri
Esikuntaoppi ja joukko-osastopalvelu	23	40	80	25	90	114
Sotilaslainoppi	37	87	40	37	40	16
Huoltohallinto	86	23	74	74	90	37
Talousoppi	40	37	40	37	16	114
Mt-ajonkoulutus	90	24	90	75	37	40
Hallinnollisen opetuksen tunnit yht	276	263	264	266	287	297
% kaikista tunneista	7,6	7,3	7,4	7,4	8,0	8,2
Oppitunteja kaikkiaan ¹⁾	3 628	3 586	3 582	3 580	3 580	3 610

Taulukko 9

Hallinnollisen opetuksen prosentuaalinen osuus koko koulutusajasta vaihtelee 7,3 ja 8,2 prosentin välillä, mikä vastaa 34 tunnin eroa. Alan koulutusta saavat peruskoulutuksen yhteydessä eniten viestiupseerit ja vähiten ilmatorjunnan upseerit.

3.2.2. Kapteenikurssit

Kapteenikurssilla annettavan opetuksen yleisenä päämääränä on kouluttaa peruskoulutuksen saaneista upseereista sodan ajan joukkoyksikön komentajia tai muihin aselajinsa vastaaviin sodanaikaisiin tehtäviin kykeneviä upseereita sekä rauhan ajan perusyksikön päälliköitä ja esikuntien toimistoupseereita.²⁾ Tämä on pääesikunnan asettama tavoite, jonka saavuttamiseksi sotilasopetuslaitokset määrittävät oppiainekohtaiset opetustarkoitukset. Maavoimien kapteenikurssien

1) Yhteistuntimäärien erot johtuvat aselajikauden tuntimäärien vaihteluista

2) PE:n kirj no 686/Koultsto/Db/11. 3. 1971

osalta ne ovatkin periaatteiltaan varsin lähellä toisiaan erojen ollessa yleensä vain sanonnan muodossa.

Maavoimien kapteenikursseilla annettavan hallinnollisen opetuksen kokonaistuntimäärät käyvät ilmi seuraavasta taulukosta.

Oppiaine	tunteja					
	jvkaptk 45	kkkaptk 24	rtkaptk 23	itkaptk 14	piokaptk 12	vkaptk 16
Esikuntaoppi ja joukko-osastopalvelu	—	5	10	—	—	—
Sotilaslainoppi	19	20	16	17	11	15
Huoltohallinto	19	17	21	11	16	34
Talousooppi	18	28	36	17	37	25
Yhteensä tunteja	56	70	83	45	64	74
% kokonaistuntimäärästä	6,2	6,3	7,3	4,2	6,2	6,2
Kaikki tunnit yhteensä	903	1 114	1 135	1 078	1 032	1 203

Taulukko 10

Esikuntaoppi ja joukko-osastopalvelu kuuluvat vain kenttä- ja rannikkotyökistön kapteenikursseiden opetusohjelmiin. Tykistökoulu on varannut näille aiheille 0,45 % ja Rannikkotykistökoulu 0,9 % tunneista. Opetuksen päämäärä on molemmilla samansuuntainen; antaa perustiedot eriasteisten esikuntien työskentelystä.

Sotilaslainoppi sisältyy maavoimien jokaisen aselajin kapteenikursseiden ohjelmaan. Tuntimäärät vaihtelevat 1,1—2,1 % kaikista tunneista, mutta opetuksen päämäärissä on kaikille yhteistä oppilasupseerien perehdyttäminen oikeudenhoitoon joukko-osastossa. Jalkaväen kapteenikursseilla on opetuksen päämäärässä mainittu lisäksi perehdyttäminen joukkoyksikön hallintoon. Kenttätyökistön kapteenikursseiden opetusohjelmassa on vielä sotilaslainoppi jaettu oikeudenhoitoon sekä yleiseen hallintoon ja virkamiesoikeuteen. Kahden viimeksi mainitun aiheen opetuksella perehdytetään oppilasupseerit puolustuslaitoksen yleiseen hallintoon sekä virkamiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Huoltohallinnon tuntimääriä tarkasteltaessa kiinnittyy huomio erityisesti viestikapteenikursseihin. Sen huoltohallinnon tuntimäärään on

2—3 kertaa suurempi kuin muiden kapteenikurssien.

Talousoppi kuuluu myös jokaisen maavoimien kapteenikurssin opetusohjelmaan ja sen tuntimäärät vaihtelevat 1,58—3,5 % kaikista tunneista. Opetus käsittää sekä kansantaloudellisia että sotataloudellisia aineita ja päämääränä on yleensä tutustuttaa opetettavat Suomen sodankäyntimahdollisuuksiin talouselämän puolesta.

Maavoimien kapteenikursseilla annettavan hallinnollisen opetuksen tuntimäärät vaihtelevat 45:stä 83:een. Vähiten hallinnollista opetusta sisältyy ilmatorjuntatykistön kapteenikurssin ohjelmaan laskettakoonpa se sitten tuntilukuina tai suhteellisena osuutena kaikesta opetuksesta. Prosentuaalisesti ja määrällisesti eniten alan opetusta on rannikkotykistön kapteenikurssilla.

3.2.2. Esiupseerikurssit

Jatkokoulutuksen yleisenä päämääränä esiupseerikurssilla on kouluttaa kapteenin tutkinnon suorittaneista upseereista sodan ajan perusyhtymän esikunta-, operaatio- ja aselajipäälliköitä, yhtymän huolto- ja toimistopäälliköitä sekä rauhan ajan joukkojen ja esikuntien esikuntaupseeritehtäviin kykeneviä upseereja.¹⁾

Taistelukoulun esiupseerikurssin ja Huoltokoulun huoltoesiupseerikurssin hallinnollisen opetuksen tuntimäärät käyvät ilmi seuraavasta taulukosta.

Oppiaine	Esiupseerikurssi 25		Huoltoesiupseerikurssi 18	
	Tuntimäärä	% kokonaistuntimäärästä	Tuntimäärä	% kokonaistuntimäärästä
Esikuntaoppi ja joukko osastopalvelu	15	1,9	96	13,4
Sotilaslainoppi	12	1,5	—	—
Huoltohallinto	15	1,9	101	14,1
Talousoppi	16	2,0	24	3,5
Yhteensä	58	7,4	221	31

Taulukko 11

1) PE:n kirj. no 686/Koultsto/Db/11. 3. 1971

Esikuntaopin ja joukko-osastopalvelun opetuksen päämääränä on Taistelukoulun esiupeeerikursseilla perehdyttää oppilasupseerit sodan ajan perusyhtymän esikunnan organisaatioon ja työskentelyperiaatteisiin sekä virastotyön johtamisen ja rationalisoinnin peruskysymyksiin. Aiheeseen on varattu 15 tuntia.

Huoltoesiupeeerikursseilla esikuntaoppi ja joukko-osastopalvelu sisältyy osana hallinto ja esikuntapalvelu-nimiseen oppiaineeseen. Siinä opetetaan

- puolustushallinnon keskeisimmät lait ja asetukset,
- työlainsäädäntöä ja puolustushallinnon sosiaaliasiainhoitoa,
- rauhan ja sodan ajan esikuntatyöskentelyä,
- toimistorationalisointia,
- toimintavalmiuden edellyttämät hallinnolliset järjestelyt,
- tiedotus ja suhdetoimintaoppia,
- maasto- ja sääoppia.

Sotilaslainopin opetuksen päämääränä on yleisillä esiupeeerikursseilla laajentaa oppilasupseerien tietoja oikeuden hoidosta joukko-osastossa sekä perehdyttää heidät puolustuslaitoksen yleisen hallinnon ja virkamiesoikeuden keskeisimpiin kysymyksiin. Aiheelle on varattu 12 tuntia, joka on 1,5 % kokonaistuntimäärästä.

Huoltohallinnon koulutukseen on Taistelukoulun esiupeeerikurssin opetusohjelmassa varattu 15 tuntia, joista kolme käytetään koulutyöhön. Opetuksen tarkoituksena on "antaa oppilasupseereille yleiskuva rauhanajan huollon järjestelystä puolustuslaitoksessa sekä perehdyttää heidät joukko-osastossa tapahtuvaan rauhanajan huoltotoimintaan ja niihin velvollisuuksiin, joita komentajalla on huollon suhteen".

Huoltoesiupeeerikurssin huoltohallinnon opetukseen kuuluu:

- yleiskuvan antaminen puolustushallinnon suunnittelujärjestelmästä,
- perehdyttäminen hankintoihin lähinnä pääesikunnan ja sotilaslääniä esikuntien hankkivien osastojen osalta,
- opettaa joukko-osaston huoltopäällikön sekä rauhanajan esikuntien huoltolajitoimistojen päälliköiden tehtävät rauhanajan huollossa,

Talousoffin opetus Taistelukoulun esiupeeerikursseilla käsittää taloudellisen maanpuolustuksen sekä sotatalouden opetuksen. Aiheelle on varattu 16 tuntia (n 2 %) ja opetustavoite on yleiskuvan antaminen rauhan ajan talouselämän soveltuvuudesta ja käytöstä sodan aikana sekä hankintojen järjestelystä, materiaalin riittävydestä ja tuotannon toimeenpanosta ja suojaamisesta.

Huoltoesiupeeerikursseilla ei nykyisin ole talousoppi-nimistä oppiainetta. Talousoppia käsittelevä aineisto sisältyy alakohtina sotatalouden, hankintatoiminnan ja taloudellisen maanpuolustuksen opetukseen. Ope-

tuksessa annetaan yleiskuva oppilaille rauhan ajan talouselämän soveltuvuudesta ja käytöstä sodan aikana. Lisäksi annetaan kuva hankintojen järjestelystä, materiaalin riittävyydestä ja tuotannon toimeenpanosta. Varsinaisen hankintatoiminnan opetuksessa selvitetään hankintojen järjestelyt kriisin aikana sekä valtakunnalliset organisaatiot ja niiden hyväksikäyttö.

Johtopäätöksenä todetaan, että Taistelukoulun esiuupseerikurssin hallinnollisen opetuksen osuus kokonaisopetuksesta on 7,4 %. Huolto-esiuupseerikurssilla hallinnollista opetusta on verrattain runsaasti ja voidaankin päätellä, että kurssi ei ole jatkoa vain kapteenikurssille vaan mitä suurimmassa määrin myös huollon täydennyskursseille.

3.2.4. Sotakorkeakoulutus

Ylemmän sotilaallisen korkeakoulutuksen päämäärä on kouluttaa eri puolustushaarojen upseereista sekä sodan että rauhan ajan joukkoihin ja esikuntiin komentajia ja yleisesikuntaupseereita, jotka hallitsevat yksityiskohtaisesti prikaatin ja armeijakunnan (vast) johtamistoiminnan, sekä antaa heille sellaiset yleistiedot, että he pystyvät käsittelemään kaikkia maanpuolustukseen, puolustusvalmiuteen ja puolustusvalmisteluihin liittyviä kysymyksiä ja kehittämään niitä erityisesti oman puolustushaaransa osalta.¹⁾

Huoltohallinnon opetuksen päämääränä Sotakorkeakoulussa on, että oppilaat kehittyvät taloudellisessa ajattelussa ja hallitsevat ne puolustuslaitoksen varain- ja omaisuuden hoidon, hankintojen sekä ylläpitävän huollon asiat, jotka kurssin päämäärän mukaan kuuluvat eri asteisissa esikunnissa palveleville yleisesikuntaupseereille. Aiheen opettamiseen on varattu yhteensä kuusi tuntia.

Yleisesikuntapalvelu sisältää mm organisaatio-opin, esikuntaopin, ja sotilaslainopin opetuksen. Nämä ovat hallintoon liittyviä aiheita, joille on varattu 45 oppituntia.

Sotilaslainopin opetukseen on varattu 13 tuntia. Opetustavoite on sotilashallinnon ja siihen läheisesti liittyvien muiden hallinnon alojen tuntemuksen syventäminen.

Talousoppia opetetaan Sotakorkeakoulun yleisellä opintosuunnalla 29 tuntia ja teknillisellä opintosuunnalla 82 tuntia. Opetuksen päämäärä on syventää tärkeimpien teollisuuden alojen tuntemusta.

Seuraavassa taulukossa on yhdistelmä Sotakorkeakoulun hallinnolliseen opetukseen varatuista oppitunneista sekä niiden prosentuaalisesta osuudesta kokonaistuntimäärästä.

1) PE:n kirj no 686/Koultsto/Db/11. 3. 1971 s 2

Oppiaine	Oppitunteja	% kaikista tunneista
Yleisesikuntapalvelu	56	n 3,3
Sotilaslainoppi	13	n 0,8
Huoltohallinto	6	n 0,3
Kuljetus- ja liikenneoppi	22	n 1,3
Talousooppi	29	n 1,7
Yhteensä	126	n 7,3

Taulukko 12

Verrattaessa taulukossa esiintyviä lukuja kadetti- ja kapteenikursien sekä Taistelukoulun esiuupseerikurssin vastaaviin yhdistelmiin todetaan, että Sotakorkeakoulussa annettavan hallinnollisen opetuksen prosentuaalinen osuus kokonaisopetuksesta ei merkittävästi poikkea muista kursseista. Tuntimäärän suhteen Sotakorkeakoulu on kuitenkin muita jatkokoulutukseen kuuluvia kursseja paljon edellä.

3.2.5. Huollon täydennyskurssit

Aktiiviupseerin virkauraan vaikuttava koulutus jakaantuu

- peruskoulutukseen, joka saadaan kadettikurssilla ja
- jatkokoulutukseen, joka saadaan kapteenikurssilla sekä sotakorkeakoulutuksen tai esiuupseerikurssin yhteydessä

Täydennyskoulutusta annetaan upseereille varsin monia aloja tai aselajitoimintoja koskevilla kursseilla, jotka sellaisenaan eivät vaikuta nimitys- tai ylennyskelpoisuuteen, mutta otetaan luonnollisesti huomioon tehtävään määrättäessä.

Huollon alalla järjestetään seuraavia täydennyskursseja:

- kuljetusupseerikurssi (ent upseereiden moottoriajoneuvokurssi)
- taisteluvälineupseerikurssi ja
- huoltoupseerikurssi.

Kuljetusupseerikurssin opetuksen päämääränä on kouluttaa joukkoihin ja esikuntiin kuljetus- ja kuljetusvälinealan eriasteisia rauhan ja sodan ajan johtajia. Kurssin oppilailta ei ole vaadittu kapteenikurssin suorittamista kuten on laita taisteluväline- ja huoltoupseerikursseilla.

Asekoulun järjestämä taisteluvälineupseerikurssi kestää n 6 kuukautta ja sen päämääränä on opettaa yleinen taisteluvälinehuollon johtaminen ja organisaatio sekä alan materiaalin yleinen rakenne, va-

rastointi, huoltaminen ja tarkastustoiminta samoin kuin teknillisiä oppiaineita niin paljon, että oppilaat pystyvät toimimaan yhtymien taisteluvälinetoimistoissa sekä varikoissa päällikkönä ja toimistoupseerina rauhan ja sodan aikana.

Huoltokoulutuskeskuksen järjestämän huoltoupseerikurssin päämääränä on antaa oppilaille perustiedot joukko-osaston ja sotilaspiirin sekä sodan ajan prikaatin ja sotilaspiirin huoltopäällikön tehtävien hoitamista varten.

Huollon täydennyskursseilla annetaan hallinnollista opetusta seuraavan taulukon osoittamat määrät

Kurssi	Kurssin pituus tunteina	Hallinnollista opetusta tuntia/% kokonais-tuntimäärästä
Kuljetusupseerikurssi 2	399	n 80/20 % ¹⁾
Taisteluvälineupseerikurssi 7	750	258/34 % ¹⁾
Huoltoupseerikurssi 38	733	366/50 %

Taulukko 13

Kun vertaillaan huoltolajijohtajina toimivien aktiiviupseerien saamia hallinnollisen opetuksen määriä, todetaan, että eniten po alan koulutusta saavat huollon yleisjohtajat ja taloushuollon johtajat. Taisteluvälinehuoltoupseerit saavat hallinnollista opetusta noin 100 tuntia vähemmän kuin edellä mainitut ja kuljetusupseerit noin neljäsosan siitä.

Esikuntaoppi ei kuulu huollon täydennyskursseiden opetusohjelmiin. Sotilaslainoppia on vain huoltoupseerikurssilla, jolla siihen on varattu 24 tuntia (3,2 %). Opetus keskittyy pääasiassa virkamiesoikeuteen, mutta myös poikkeusolojen lainsäädäntöön on vuodesta 1971 alkaen kiinnitetty huomiota.²⁾

Talousoppi kuuluu niin ikään huoltoupseerikurssin opetusohjelmaan. Se jakaantuu sotatalouteen ja kauppaoppiin. Sotatalouteen varattujen tuntien aikana opetetaan sotatalouden perusteet. Kauppaopissa käsitellään kauppaopin ja kauppa-oikeuden peruskysymyksiä sekä perehdytetään oppilasupseerit hyviin kauppiastapoihin rauhan ajan hankintojen ja ostojen suorittamisessa.

1) Luvuissa ovat mukana kaluston tuntemuksen opettamiseen varatut tunnit.

2) Huoltoupseerikurssi 36:n opetus suunnitelman lähetekirjelmä 1170/HKouK:n koulsto/5b/9. 9. 1971

3.2.6. Joukko-osastot

Pääesikunnan koulutusosaston pysyväismääräyksellä¹⁾ on käsketty joukko-osastossa tapahtuvan jatkokoulutuksen päämääräksi harjaanuttaa kantahenkilökunta mahdollisimman ammattitaitoiseksi rauhan ja sodanajan virka- ja palvelustehtävissä. Erityisesti käytännön harjoituksin on kehoitettu täydentämään joukon valmiutta operatiivisen tehtävän suorittamiseen pitäen perustana kantahenkilöstön taktillista ja teknillistä koulutusta sekä johtamis- ja kouluttamistaitoa. Niin ikään on asetettu vaatimus kehittää kantahenkilöstön taitoja hallinnossa, huollossa, esikunta- ja joukko-osastopalvelussa sekä välineistön käytössä. Johtajien ja kouluttajien jatkuvuuden takaamiseksi joukko-osastossa on kantahenkilökuntaa käsketty kouluttaa myös omaa palvelustehtäväänsä ylempään ja rinnakkaiseen tehtävään määräämällä henkilöitä hoitamaan toisten sijaisuuksia tai antamalla niihin kehittäviä tehtäviä. Kun tähän vielä lisätään jokaiselle komentajalle ja päällikölle asetettu vaatimus kohottaa osaltaan alaistensa ja lähimmäistensä puolustustahtoa, kasvattaa heissä oikeaa ja tervettä asennoitumista puolustuslaitokseen ja koko yhteiskuntaamme sekä edistää sitä jokapäiväisessä elämässä ennen muuta omalla esimerkillä ja positiivisella suhtautumisella alaisiinsa, voitaneenkin pitää joukko-osastojen jatkokoulustehtäviä sangen mittavina.

Edellä mainitussa pysyväismääräyksessä on todettu, että koulutus joukko-osastoissa tapahtuu sekä muun palveluksen yhteydessä että erikseen järjestetyissä jatkokoulutustilaisuuksissa. Uuteen virkaan tai toimeen siirtyvälle on lisäksi käsketty järjestää riittävä ja valvottu tehtäviin perehdyttäminen, mutta jokainen kantahenkilökuntaan kuuluva on velvoitettu myös itseopiskelun avulla huolehtimaan ammattitaitonsa kehittämistä.

Hallinnollinen opetus on pieni osa siitä aihealueesta, joka sisältyy joukko-osastojen jatkokoulutusvelvoitteisiin. Kyselytutkimuksen tulokset osoittivat kuitenkin, että 71 % kaikista upseereista oli osallistunut myös tällaisiin koulutustilaisuuksiin. Osanottokerrat vaihtelivat paitsi joukko-osastoittain myös vastaajien virkaiän mukaan. Enin osa vastaajista kertoi osallistuvansa hallinnon jatkokoulutustilaisuuksiin 2—3 kertaa vuodessa.

Haastattelussa ei kysytty sitä, miten usein muiden alojen jatkokoulutustilaisuuksia on joukko-osastoissa järjestetty, joten vertailuja ei tässä mielessä voida tehdä. Todetaan vain, että hallinnon jatkokoulutusvelvoite lienee joukoissa täytetty. Jatkokoulutusaiheita ei myöskään haastattelulomakkeissa kysytty, mutta jotkut olivat niistäkin mainin-

1) PE:n kirj 686/Koultsto/Db/11. 3. 1971

neet. Varsin yleisenä aiheena on viime aikoina ollut menettely ylityöajan ja -korvausten suhteen.

Seuraavasta taulukosta käy esille, miten upseerit ovat saaneet tietoonsa ne hallinnolliset ohjeet ja määräykset, jotka koskevat heidän vastuullaan olevan materiaalin tai muun omaisuuden hoitamista.

Upseerin henkilökohtaisella vastuulla olevan omaisuuden hoitamisesta annettujen hallinnollisten ohjeiden ja määräysten tietosaantitapa					
Ryhmä	Kursseilla	Työpaikkakoulutuksella	Itseopiskelulla	Ei osaa sanoa	Yhteensä
	kpl/%	kpl/%			
1	50/70	12/17	9/13	—	71/100
2	55/27,5	82/41	61/30,5	2/1	200/100
3	6/18	15/44	12/35	1/3	34/100
4	5/8	39/62	15/24	4/6	63/100
5	2/6,5	16/51,6	12/38,7	1/3,2	31/100
Yht	118/30	164/41	109/27	8/2	399/100

Taulukko 14

Selite:

- Ryhmä 1 = kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet
 Ryhmä 2 = kapteenikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet
 Ryhmä 3 = esipuseerikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneet
 Ryhmä 4 = Sotakorkeakoulun viimeisenä kurssinaan suorittaneet
 Ryhmä 5 = joukko-osaston (vast) komentajan tehtävissä toimivat

Taulukosta 14 voidaan todeta, että mitä nuorempi upseeri on, sitä suuremman osan tiedoistaan hän on saanut suorittamallaan kursseilla. Virkaiän ja koulutustason kasvaessa tiedon saantitapa muuttuu. Jo kapteenikurssin suorittaneiden pääosa ilmoittaa saaneensa henkilökohtaisella vastuullaan olevan materiaalin ja muun omaisuuden hoitoon liittyvät hallinnolliset ohjeet ja määräykset joko työpaikkakoulutuksena tai itseopiskelun tietä. Varsin merkittävä havainto tehdään Sotakorkeakoulun suorittaneiden (ryhmä 4) osalta, sillä heistä 62 % on saanut po tiedot työpaikkakoulutuksena, johon joukko-osastossa tapahtuva jatkokoulutus juuri kuuluu.

3.2.7. Johtopäätös upseeriston hallinnollisesta opetuksesta

Seuraavaan taulukkoon on koottu tässä tutkimustyössä tarkastelun kohteena olleisiin hallinnollisiin oppiaineisiin varatut tuntimäärät sekä niiden prosentuaaliset osuudet maavoimien aktiiviupseerien virkauraan kuuluvien kurssien kaikista tunneista.

Oppiaine	Kurssi							
	Kadettikurssi		Kapteenikurssi		Esiupseerikurssi (TaistK:n)		Sotakorkea- koulun kurssi (yl)	
	Tun- teja	% kai- kista	Tun- teja	% kai- kista	Tun- teja	% kai- kista	Tun- teja	% kai- kista
Esikuntaoppi ja joukko-osasto- palvelu	16—25	0,4— 0,7	0—10	0—0,9	15	1,9	56	3,3
Huoltohallinto	74— 114	2—3	11— 34	1—3	15	1,9	6	0,3
Sotilaslainoppi	37	1	11— 20	1— 1,8	12	1,5	13	0,8
Talousoppi	40	1— 1,1	17— 37	1,6— 3,5	16	2	29	1,7
Mt-ajonkoulutus + kuljetus- ja lii- kenneoppi	87— 114	2,4— 3,2	—	—	—	—	22	—
Yhteensä	287—263	7,4— 7,8	45— 74	5,0— 8,2	58	7,5	126	6

Taulukko 15

Taulukosta havaitaan, että hallinnolliseen opetukseen kuuluvien esikuntaopin ja joukko-osastopalvelun osuus kaikesta kurssiopetuksesta kasvaa kurssin tason kohoamisen mukana. Huoltohallinnon opetuksen trendi on taas päinvastainen. Sen suhteellinen osuus kaikesta koulutuksesta pienenee kurssin tason kohotessa. Sotilaslainoppia ja talousoppia opetetaan suhteellisesti eniten kapteeni- ja esiupseerikursseilla, mutta määrällisesti eniten kadettikurssilla. Kadettikurssin moottoriajoneuvokoulutuksen tunneista on osa ajotaidon ja tekniikan opetusta. Näin ollen sitä ei voida täysimääräisenä laskea hallinnollisen opetuksen

tunteihin. Kun tämä otetaan huomioon, todetaan, että hallinnollisen koulutuksen yhteistuntimäärän suhteellinen osuus kaikesta opetuksesta, jota upseerin virkauraan säännönmukaisesti kuuluvilla kursseilla annetaan, pysyy lähes vakiona tai suorastaan pienenee kurssin tason kohoamisen myötä. Vertailun vuoksi on seuraavaan taulukkoon koottu hallinnolliseen opetukseen käytetyt tuntimäärät sekä niiden prosentuaaliset osuudet kaikesta opetuksesta huollon täydennys- ja esiupseerikursseilla.

Oppiaine	Kurssi							
	Kuljetusupseerikurssi		Taisteluvälineupseerikurssi		Huoltoupseerikurssi		Huoltoesiupseerikurssi	
	Tunteja	% kaikista	Tunteja	% kaikista	Tunteja	% kaikista	Tunteja	% kaikista
Esikuntaoppi + j-os palvelu	—	—	41	5,5	—	—	96	13,4
Sotilaslainoppi	—	—	—	—	24	3,3	—	—
Huoltohallinto	72	18	217	29	305	41,7	101	14,1
Talousoppi (vast)	8	2	—	—	37	5,0	24	3,5
Yhteensä	80	20	258	34	366	50	221	31

Taulukko 16

Perus- ja jatkokursseihin verrattuna on huollon täydennys- ja jatkokursseilla hallinnollinen opetus tuntimäärältään varsin mittava. Vain lyhyimmän täydennyskurssin — kuljetusupseerikurssin — hallinnollisen opetuksen tuntimäärä jää alle Sotakorkeakoulun vastaavan tuntiluvun. Hallinnollisen opetuksen suhteellinen osuus kaikesta opetuksesta osoittaa, että koulutuksen painopiste on juuri po alalla.

4. HALLINNOLLISEN OPETUKSEN RIITTÄVYYS

4.1. Valtionhallinnon siviilisektorit

Aiemmissä luvuissa on viitattu niihin kartoitus- ja tutkimustöihin, joilla on selvitetty siviilihallinnossa palvelevien virkamiesten pohja-, perus- tai ammattikoulutuksessa olevat aukot. Henkilökoulutus on tarkoitettu juuri noiden aukkojen paikkaamiseen mm hallinnollisten tietojen osalta.¹⁾ Henkilöstökoulutus valtionhallinnossa on maassamme

1) Valtion Koulutuskeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 1976—1980

vielä niin uusi asia, että on ollut vaikea saada tutkittua tietoa siitä, miten sen antama hallinnollinen opetus on vaikuttanut. Jonkinlainen viite hallinnollisen opetuksen riittävydestä voidaan saada seuraavasta taulukosta, joka kertoo Valtion Koulutuskeskukseen kohdistuvasta tehtäväkohtaisen hallinnollisen koulutuksen kysynnästä ja sen toteuttamismahdollisuuksista.

Koulutuslaji Valtion Koulutuskeskuksessa	Kysyntä v 1975	Valtion Koulutuskeskus tarjoaa v 1975
Hallinnollinen suunnittelu	250	500
Johdon koulutus	3 069	2 875
Taloushallinto	3 462	1 250
Henkilöstöhallinto	2 536	1 050
Materiaalituotanto	60	1 025
Juridishallinnollinen koulutus	582	825
Apu- ja palvelutoiminnot	2 133	3 400
Tuotantotekniikka ja työntutkimus	1 367	250
Erittelemätön tehtäväkohtainen hallinnollinen koulutus	50	2 700
Yhteensä koulutuspäivää	13 509	13 825

Taulukko 17¹⁾

Taulukosta 17 voidaan havaita, että Valtion Koulutuskeskuksella olisi mahdollisuus antaa opetusta varsin keskeisistä hallinnollisista aiheista huomattavasti suuremmalle henkilömäärälle kuin nykyisin on kysyntää. Vain johdon koulutuksessa ja apu- ja palvelutoimintojen (esim konekirjoittajan, kirjaajien, kanslistien, ja vahtimestareiden) koulutuksessa on kysyntä suurempi kuin tarjonta. Tästä ei voitane tehdä yksioikoista johtopäätöstä, että henkilöstökoulutus olisi suurelta osin ylimitoitettua. On otettava huomioon, että tämän muotoinen jatkokoulutus on saattanut jäädä tuntemattomaksi monessa hallintoyksikössä. Kysyntään vaikuttavat pienentävästi lisäksi virastojen käytössä olevat niukat koulutusmäärärahat.

Aiemmin on mainittu, että Valtion Koulutuskeskus antaa noin 5 % kaikesta valtion siviilihallinnon henkilöstökoulutuksesta. Mielikuva tästä kokonaiskoulutuksesta muodostuu suuruusluokaltaan oikeaksi, kun taulukon 17 lukuihin lisätään ns sisältökohtaiseen koulutukseen kuuluvat 4 000 koulutuspäivää ja summa kerrotaan 20:llä. Vaikka näin päästäänkin noin 400 000 koulutuspäivään vuodessa¹⁾, jää luku suhteel-

1) Valtion Koulutuskeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 1976—1980

lisesti ottaen huomattavasti pienemmäksi kuin puolustusvoimien vastaava koulutus.

4.2. Hallinnollisen opetuksen riittävyys upseeriston koulutuksessa

Mielipidetiedustelussa kysyttiin haastateltavilta heidän käsitystään kadettikurssilla saamansa hallinnollisen opetuksen riittävydestä ajatellen niitä tehtäviä, joihin he kurssin jälkeen joutuivat.

Tuloksista havaittiin, että vastaukset riippuivat vastaajan koulutustasosta¹⁾). Pelkästään kadettikurssin suorittaneet maavoimien upseerit, jotka haastatteluhetkellä toimivat lähes poikkeuksetta perusyksikön opetusupseereina, katsoivat, että opetus oli ollut valtaosaltaan riittävää tai osittain riittämätöntä. Tulosta voidaan pitää etumerkiltään positiivisena.

Kapteeni-, esipupseeri- ja sotakorkeakoulun kurssin käyneiden sekä komentajien käsitys näyttää olleen päinvastainen. Heidän vastauksensa keskittyivät valtaosaltaan osittain tai täysin riittämättömän sarakkeisiin, jolloin kuvan etumerkki muodostui negatiiviseksi.

Syyinä tuloksen muodostumiseen luutnanttien osalta muista poikkeavaksi saattaa olla tietämättömyys. Ehkä uskotaan tehtävän oikein, kun asiat hoidetaan oman järkeilyn mukaisesti. Syy voi olla myös psykologinen, sillä harvoinpa itseluottamusta omaava ihminen tunnustaa saamansa koulutuksen riittämättömäksi juuri siihen tehtävään, jota hän sillä hetkellä hoitaa. Esitetyt syyt tulokseen vaikuttaviin tekijöihin ovat vain arvailuja. Varmaa kuitenkin on, etteivät vuosina 1971 ja 1972 päättyneiden kadettikurssien opetusohjelmat ole olleet hallinnon opetuksen osalta niin paljoa aikaisemmista poikkeavia, että se olisi aiheuttanut kyselytuloksen muodostumisen nykyisen kaltaiseksi. Päin vastoin esim kaikki kyselyyn sisältyneet kapteenikurssin käyneet upseerit olivat saaneet nykyisen pitkän kadettikoulutuksen, jossa hallinnon tuntimäärissä ja opetustarkoituksessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Sen sijaan on yleisesti tunnettua, että aiemmin saattoi upseeri joutua perusyksikön päälliköksi ennen kapteenitutkinnon suorittamista, jolloin saatu koulutus ei ehkä vastannutkaan työn asettamia vaatimuksia. Nykyisin näyttää tilanne olevan toinen, sillä vain yksi 71 haastatellusta luutnantista toimi perusyksikön päällikköä vastaavassa tehtävässä, vartioliinakkeen päällikkönä.

Huollon täydennyskoulutusta saaneiden mielipiteet kadettikurssin hallinnollisen opetuksen riittävydestä osoittivat, että alan täydennys-

1) Paavo Tarvainen, Helsingin Sanomat 23. 1. 1975

2) KSI-testin merkitysvelvollisuus esim kadettikurssin viimeisenä kurssinaan suorittaneiden ja Sotakorkeakoulun käyneiden välillä oli 99,7871 %.

koulutusta saaneet arvostavat kadettiaikana saamansa koulutuksen sitä riittämättömämmäksi, mitä laajempi heidän lisäkoulutuksensa oli. On vaikea sanoa, johtuisiko tämä lisääntyneen tietouden mukanaan tuomasta oivalluksesta vai olisiko kyseessä vain ns "aivopesulmiö", jossa ihminen tiedostamattaan korostaa oman alansa merkitystä.

Kadettikurssilla annettavan hallinnollisen opetuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioidessaan enemmistö upseereista katsoi peruskoulutuksensa olleen luonteeltaan joko yleissivistävää tai yhtä paljon yleissivistävää kuin ammatillistakin. Vain vajaa viidesosa kaikista haastatelluista ja 13 % luutnanteista piti kadettikursseja lähinnä ammatillisena. Luutnantit olivat myös huomattavasti tyytyväisempiä nykyisiin koulutustavoitteisiin kuin muut upseerit. Parannuksina he yleensä ehdottivat kouluttajakoulutuksen lisäämistä. Kapteenikurssin suorittaneet arvostelivat sen sijaan voimakkaasti kadettikurssilla annettavaa hallinnollista koulutusta sekä toivoivat siinä keskityttävän enemmän rauhan ajan perusyksikön päällikön tehtävien opettamiseen.

Johtopäätöksenä kadettikurssilla annettavan hallinnollisen opetuksen riittävydestä kurssin jälkeisissä palvelustehtävissä voidaan todeta, että peruskurssin jälkeen upseerin rauhan ajan tehtävistä on hallinnon piiriin kuuluvia noin 10 % ja että hallinnollista opetusta kadettikurssilla annetaan keskimäärin 7,4—7,8 % kaikesta koulutuksesta. Kun otetaan huomioon, ettei kadettikurssi upseerin peruskurssina voi olla pelkkä ammattitiedon jakaja, vaan sen tehtävänä on laajentaa myös yleissivistyksellistä pohjaa, niin voitaneen katsoa sen olevan varsin sopusointuisessa suhteessa myöhempien rauhanajan virkatehtävien kanssa.

Haastateltavien vastaukset kysymykseen, millaisena he pitävät kapteenikurssilla saamaansa hallinnollisen opetuksen riittävyttä ajatellen ao kurssin jälkeisiä palvelustehtäviä, osoittavat niinkään, että ne upseerit, jotka kurssin jälkeen eivät olleet saaneet lisäkoulutusta, pitivät kurssilla annettua opetusta riittävämpänä kuin jatkokursseja suorittaneet. Niinpä tässäkin tapauksessa pelkästään kapteenikurssin käyneiden ryhmän osalta tulos oli positiivinen sikäli, että vastaukset keskittyivät riittävän ja osittain riittävän sarakkeisiin. Sen sijaan muiden ryhmien osalta tulos keskittyi osittain tai täysin riittämättömän puolelle, joten sitä oli pidettävä etumerkiltään negatiivisena.

Huollon täydennyskursseja suorittaneiden mielipidejakautumasta todettiin jälleen, että alan täydennysopetusta saaneet arvioivat virka-uraansa automaattisesti kuuluvalla kurssilla annettavan hallinnollisen opetuksen riittämättömämmäksi kuin muut upseeriryhmät. Vain kuljetusupseerikurssin suorittaneet tekivät tässä suhteessa poikkeuksen huollon täydennyskursseja käyneiden joukossa.

Kapteenikursseja pidettiin enemmän ammatillisina ja selvemmi-

sodan ajan tehtäviin tähtäävinä kuin kadettikursssia. Kapteenikurssin viimeisimpänä kurssinaan suorittaneista upseereista 43 % katsoi, etteivät kurssin opetustavoitteet olleet parhaat mahdolliset. He halusivat ehdottomasti lisätä rauhan ajan tehtävien hoidon koulutusta. Sotilaallinen ammattitaito ei näin ollen tarkoitaneakaan vain sodan ajan tehtävien hallitsemista, vaan käsittänee yhtä hyvin myös puolustushallinnon piirissä työskentelevälle virkamiehelle kuuluvien rauhanajan tehtävien osaamisen.

Kapteenikurssien hallinnollinen opetus (4,2—7,3 % kaikesta opetuksesta) yleisesti ottaen on numeraalisessa epäsuhteessa niihin hallinnon tehtäviin (23—35 % virkatehtävistä) joita upseeri joutuu ao kurssin jälkeen hoitamaan, olipa sitten kyse rauhan tai sodan ajan tehtävistä.

Esiupseerikurssin suorittaneiden mielipiteet kurssilla saadun hallinnollisen opetuksen riittävydestä osoittivat myös selvästi, miten tyytyväisiä ollaan viimeksi käydyllä kurssilla saatuun hallinnon opetukseen. Kaikkien vastaukset olivat etumerkiltään selvästi positiiviset. Sotakorkeakoulun suorittaneet näyttivät asennoituvan varsin kriittisesti viimeksi suoritettulla kurssilla saamaansa hallinnolliseen opetukseen. Tämän ryhmän vastaukset hajaantuivat eniten, kun verrattiin niitä jonkin muun kurssin viimeksi suorittaneiden vastauksiin. Noin puolet Sotakorkeakoulun käyneistä vastaajista oli valinnut neutraalimman vaihtoehdon eli ”osittain riittämättömän”, mutta runsas viidennes katsoi, että hallinnollinen opetus Sotakorkeakoulussa oli ollut täysin riittämätöntä niihin tehtäviin, joihin asianomainen joutui kurssin jälkeen.

Joukko-osaston komentajina toimivilta upseereilta kysyttiin, millä kurssilla oli annettu eniten sellaisia hallinnon tietoja, joita he komentajatehtävissä olivat joutuneet käytännössä soveltamaan. Kymmenen komentajaa 25 Sotakorkeakoulun suorittaneesta katsoi saaneensa po tietoja Sotakorkeakoulussa. Kahdeksan komentajaa kaikista haastatelluista (yht 31) ilmoitti, ettei ollut saanut millään kurssilla komentajatehtävissä tarvittavaa hallinnollista tietoutta. Tiedusteluun vastanneista komentajista 71 % katsoi niin ikään, ettei ole saanut puolustuslaitoksessa lainkaan opetusta hallinnollisessa suunnittelussa.

Tutkiessaan komentajatehtäviin määrättävien upseerien hallinnollista koulutusta Taistelukoulun esiupseerikurssin tutkielmassa vuodelta 1966 toteaa kapt S Timonen Sotakorkeakoulun hallintoasioiden opetuksesta, että se on täysin jäsentelemätöntä ja minimiinsä supistettua ottaen huomioon eri komentajatasot ja niiden vaatimukset. ”Hallinnollisen johtamisen ja johtamistekniikan” opetuksen hän katsoo sitä vastoin olevan varsin korkeatasoista.¹⁾ Tutkimustyötään varten kapt

1) Timonen s 12

Timonen oli haastatellut 95 komentajatehtävissä (joukkoyksiköstä divisioonaan) toimivaa upseeria, joista 72 oli suorittanut Sotakorkeakoulun kurssin. Tiedusteluun, katsoiko vastaaja saamansa sotilashallinnollisen koulutuksen olleen riittävän silloisen tehtävänsä kannalta, antoivat Sotakorkeakoulun suorittaneet komentajat seuraavasta taulukosta ilmenevät vastaukset.

Sotilashallinnollinen koulutus on ollut				
Riittävää	Osittain riittävää	Riittämätön	Ei osaa sanoa	Yht
kpl/%	kpl/%	kpl/%	kpl/%	kpl/%
11/15	20/28	34/47	7/10	72/100

Taulukko 18

Kapt Timosen ja tämän kirjoittajan suorittaman kyselytutkimuksen aikaväli oli noin seitsemän vuotta. Tulosten samankaltaisuus osoittaa, ettei hallinnollisessa opetuksessa ole tapahtunut sanottavaa edistystä tänä aikana.

Haastatelluista yleisesikuntaupseereista noin puolet katsoi, etteivät Sotakorkeakoulun opetustavoitteet olleet parhaat mahdolliset, vaan rauhanajan jokapäiväisten tehtävien tehokkaaseen hoitamiseen ja sitä säätelevien hallinnollisten ohjeiden ja määräysten tuntemiseen olisi kiinnitettävä enemmän huomiota. Sotakorkeakoulutuksessa onkin havaittavissa samanlainen numeraalinen epäsuhte hallinnollisen opetuksen sekä kurssin jälkeisten tehtävien kesken kuin oli todettavissa kapteenikurssien ja Taistelukoulun esiupseerikurssien osalta.

Huollon täydennyskursseja suorittaneiden upseerien mielipiteistä todettiin, että he kurssin jälkeen olisivat käsityksensä mukaan pystyneet hoitamaan kurssia edeltäneitä tehtäviään tehokkaammin kuin ennen. Vastausta perusteltiin hyvin samansuuntaisilla lausunnoilla. Niissä todettiin erityisesti perusyksikön päällikön tarvitsevan sellaisia tietoja, joita täydennyskursseilla annetaan.

Hallinnollisen koulutuksen riittävyttä tarkasteltaessa käytettiin mittapuuna haastateltavien mielipiteitä eri asteisilla kursseilla saamastaan alan opetuksesta ja vertailtiin sen osuutta kaikesta opetuksesta siihen hallinnollisten tehtävien määrään, jota upseeri joutuu hoitamaan ao kurssin jälkeen. Havainnoista voidaan tehdä seuraavia johtopäätöksiä:

Kadettikurssin viimeisimmäksi suorittaneet upseerit olivat suurimmalta osalta tyytyväisiä peruskurssilla saamaansa hallinnon koulutuk-

seen, jota on keskimäärin 7,5 % kaikesta opetuksesta. Kun otetaan huomioon, että luutnantit ovat arvioineet työajastaan kuluvaan runsaat 12 % hallinnollisten tehtävien hoitoon ja että havaintomenetelmään perustunut työtutkimus osoitti opetusupseerin käyttävän niihin tuskin kymmentäkään prosenttia, voidaan todeta, että hallinnollinen opetus on tasapainoisessa suhteessa käytännön rauhanajanpalveluksen kanssa.

Kadettikurssin hallinnollisen opetuksen tarkoituksenmukaisuutta tarkasteltaessa todetaan, että se yleisesti ottaen vastaa aihevalinnaltaan niitä tavoitteita, joita upseerin peruskurssille on asetettu. Vain joidenkin tuntien osalta on havaittavissa jäänteitä aikaisemmista organisaatioista ja menetelmistä.

Kapteenikurssien, Taistelukoulun esiupeeerikurssin ja Sotakorkeakoulun kurssin hallinnollisen opetuksen riittävyttä tarkasteltaessa on havaittavissa selvä ristiriita, kun verrataan po koulutuksen määrää niihin tehtäviin, joihin upseeri kurssin jälkeen joutuu. Haastatelluista upseereista 104 toimi perusyksikön päällikkönä. He arvioivat itse käyttävänsä keskimäärin 22 % työajastaan hallinnollisiin tehtäviin. Havaintotutkimuksen mukaan tämä osuus oli 35 %. Toimistotehtävissä palvelevia upseereita sisältyi tiedustelututkimukseen 133, jotka itse arvioivat käyttävänsä huollon ja hallinnon tehtäviin keskimäärin 24 % työajastaan: Rauhanajan esikuntien työjärjestykset sekä havaintotutkimus osoittavat kuitenkin, että toimistotehtävissä upseeri käyttää 43—53 % työajastaan hallintoon liittyvien asioiden hoitoon.

Kun otetaan huomioon, että kapteenikurssien, Taistelukoulun esiupeeerikurssin, ja Sotakorkeakoulun hallinnollinen opetus käsittää vain 4,2—7,4 % kaikesta opetuksesta, on saadun opetuksen ja palveluksessa esiin tulevien tehtävien välillä selvä epäsuhde.

5. HALLINNOLLISEN OPETUKSEN KEHITTÄMINEN

5.1. Valtion siviilihallinnon henkilöstökoulutuksen kehitysnäkymät

Koulutuspäällikkö Paavo Tarvainen on 23. 1. 1975 Helsingin Sanomissa julkaisemassaan artikkelissa käsitellyt myös henkilöstökoulutuksen kehitysnäkymiä. Hän toteaa mm, että lähivuosina valtiontaloudessa noudatetaan tiukkaa linjaa ja virastojen on vaikea saada lisäresursseja. Koska valtion tehtävät eivät kuitenkaan vähene, on selviytymisen ehtona nykyisten voimavarojen tehokkaampi käyttö. Koulutus on muuan keino. Valtionhallinnon työvaltaisesta luonteesta johtuen se on keskeinen keino tuottavuutta kohotettaessa. Koulutuksen tehokas hyväksikäyttö toiminnan kehittämiskeinona on nykytilanteessa kuitenkin yllättävän vaikeaa. Niukkojen voimavarojen turvin toimivilta virastoil-

ta ja laitoksilta, edellytetään toiminnan tehostamista. Tähän voitaisiin päästä kohottamalla henkilöstön suorituskykyä ja -halua. Tämä puolestaan vaatisi enemmän koulutustoimintaa. Koulutusta ei kuitenkaan voida lisätä, koska se on samojen resurssirajoitusten alla kuin muukin toiminta. Erityisen vaikeaa on irrottaa henkilöstöä koulutukseen. Näin kehä sulkeutuu ja jossain määrin paradoksaalinen tilanne jatkuu. Toimintaa pitäisi tehostaa, mutta sitä ei voida tehdä, koska siihen ei ole mahdollisuuksia, aikaa ja varoja.

Tilanteeseen on lähinnä kaksi haasteellista vastausta. Toisaalta johdon tulisi nähdä erilaiset kehittämistoimet osana arkipäivän toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa ja valvottaessa. Toisaalta niin koulutus- kuin muunkin kehityshenkilöstön tulisi kyetä parantamaan työnsä laatua ja esittämään näyttöjä kehitysvuomien tuloksista.

Johdon tavasta suhtautua työhönsä riippuu ratkaisevasti virastojen ja laitosten toiminnan laatu. Koulutustoiminta ei voi kehittyä pelkästään koulutushenkilöstön voimin. Esimerkiksi hallinnonalakohtaisen koulutuksen aikaansaamisen välttämätön edellytys on, että ministeriöiden kansliapäälliköt havaitsevat koulutuksen mahdollisuudet toimia johtamisen välineenä ja hallinnonalan sisäisten yhteistyökäytäntöjen kehittäjänä.

Tasavallan presidentti kiinnitti viime kesänä pitämässään byrokraatian vastaisessa puheessa huomiota virkamiesten koulutukseen. Virkaylennysperusteita — taito, kyky, koeteltu kansalaiskunto — tulkittaessa olisi presidentti Kekkonen mukaan entistä suurempi paino annettava nuoruusajan koulutuksen jälkeen saadulle jatko-, täydennys- ja uusintakoulutukselle.

Valtion henkilökuntakoulutuksen neuvottelukunnassa kehitellään parhaillaan useita suunnitelmia, jotka valmistuttuaan saanevat valtionvarainministeriön ohjeen tai suosituksen muodon ja parantavat virkamiesten koulutuksen edellytyksiä. Pohdittavana on mm kysymys siitä, tulisiko virkamiesten jonkinasteinen johtamiskoulutus tehdä sopivan myönteisellä tavalla "pakolliseksi" edellytykseksi eräisiin esimiesasemiin. Samoin on tarkoituksena parantaa valtion palveluksessa olevan henkilöstön mahdollisuuksia saada työnantajan tukea pitkäaikaiseen kotimaassa tai ulkomailla tapahtuvaan pätevyyttä kohottavaan koulutukseen. Viimeksi mainittua tehtävää käy lähiaikoina selvittämään valtion työmarkkinalaitoksen toimikunta, jossa myös järjestöt ovat edustettuina.¹

Johtopäätöksenä valtionhallinnon siviilisektoreiden henkilöstökoulutuksesta voidaankin todeta, että selvästi nähtävissä olevasta tarpeesta ja koulutuksesta vastaavien henkilöiden ponnisteluista huolimatta hal-

1) Paavo Tarvainen, Helsingin Sanomat 23. 1. 1976

linnollinen opetus tulee pysymään likipitään nykyisessä määrässään. Kunnioitusta herättävän suurista koulutuspäiväluvuista huolimatta sen volyyymi ei pysty kilpailemaan puolustushallinnossa annettavan henkilö- ja koulutuksen kanssa. Siviilisektoreilla koulutus painottuu kuitenkin selvästi jokapäiväisiin hallintoon liittyviin asioihin ja se on sellaise-
naan haaste puolustusvoimillekin.

5.2. Upseeriston hallinnollisen opetuksen kehittäminen

Valtion virkamieskunnan koulutuksen suunnittelussa¹⁾ koulutus on jaettu kahteen pääosaan, nimittäin

- pohjakoulutukseen, jolla tarkoitetaan kaikkea sitä koulutusta, joka ammattiin valmentavana hankitaan ennen työelämään tuloa sekä
- lisäkoulutukseen, jolla tarkoitetaan kaikkea pohjakoulutuksen jälkeistä koulutusta.

Upseerin peruskoulutuksen eli kadettikurssin voitaneen katsoa kuuluvan em ryhmityksen mukaan pohjakoulutukseen, vaikka kadetti josakin mielessä toimisikin jo sotilasammattissa. Sen sijaan kapteeni- ja esiupseerikurssit, kaikki täydennyskurssit, sotakorkeakoulutus sekä joukko-osastoissa järjestettävät jatkokoulutustilaisuudet ovat tyypillistä lisäkoulutusta.

Akateemisten virkamiesten ollessa kysymyksessä voidaan heidän lisäkoulutuksensa jakaa edelleen kahteen ryhmään seuraavasti:

- tieteellinen jatkokoulutus eli edelleenkoulutus korkeimpiin oppiarvoihin ja
- ammatillinen jatkokoulutus.²⁾

Upseerin lisäkoulutus, jota puolustusvoimien piirissä kutsutaan jatko- ja täydennyskoulutukseksi, sisältää molempia em aineksia. Hallinnollinen opetus kuulunee pääosalta ammatilliseen koulutukseen, vaikka osa siitä lukeutuu selvästi tieteiden alaan. Edellisessä luvussa viitattiin mielipidejakautumaan upseereiden perus- ja jatkokurssien luonteesta. Tässä yhteydessä on kuitenkin todettava, ettei nimike ”yleissivistävä” sisällä suinkaan kaikkea kurssilla annettavaa tieteellistä opetusta eikä otsikko ”ammatillinen” sulje sitä pois piiristään. Kuuluuhan esimerkiksi selvästi ammatilliseen aineeseen, koulutustaitoon, varsin voimakas kasvatustieteellinen panos.

Valtiovarainministeriön koulutussuunnitteluryhmä tarkoittaa henkilökuntakoulutuksella työnantajan palveluksessaan olevalle henkilöstöl-

1) Louekoski jne s 7

2) Itälä: Akavan julkaisusarja no 12/1971 s 30

le järjestämää koulutusta, joka on ensi sijassa hyötytavoitteista ja sisältää suurimmaksi osaksi ammatillisia aineita.¹⁾ Tavoitteeksi henkilökuntakoulutukselle on asetettu hallinnon tehokkuuden nostaminen. ”Yleissivistävät” tiedot katsotaan saatavan pohjakoulutuksen yhteydessä.

Upseerikoulutus on paljon laajasisältöisempää kuin valtionvarainministeriön koulutussuunnitteluryhmän tarkoittama henkilökuntakoulutus. Upseereiden sotatieteellistä perus- ja jatkokoulutusta tuskin pysyttäisiin antamaan puolustuslaitoksen ulkopuolella. Toisaalta upseeristo muodostaa elimellisen osan valtion virkamieskunnasta, jonka lisäkoulutuksen olisi yleisen henkilökuntakoulutuksen tapaan tähdättävä myös puolustushallinnon tehokkuuden kohottamiseen.

Pääesikunnan huoltopäällikön lausunnoissa kadettikurssien ohjelmista on usein kiinnitetty voimakasta huomiota hallinnolliseen opetukseen. Näin tapahtui myös 61. kadettikurssien ohjelman osalta. Siitä annetuissa lausunnoissa²⁾ on todettu, että kadettien opinto-ohjelmaan kuuluva valtio-opin peruskurssin sisältö on vuosien mittaan menettänyt merkitystään nimenomaan hallinnollisen tiedon antajana. 1960-luvulla tämä peruskurssi sisälsi Suomen poliittista järjestelmää ja valtiokoneistoa käsittelevää kirjallisuutta, joka tarjosi tulevalle valtion virkamiehelle käyttökelpoista yleishallinnollista tietoa. Nykyisin valtio-opin peruskurssilla keskitytään politiikan tutkimiseen, jonka merkitys upseerin työn kannalta on vähäisempää.

Palaaminen vanhaan menetelmään valtio-opin peruskurssilla olisi upseeriston hallinnollisen opetuksen kannalta suositeltavaa. Muun hallinnollisen opetuksen merkittävää lisäämistä ei lienekään aiheellista esittää. Sen lisäksi, että pidetään mielessä kadettikurssin nykyinen kestoaika (2,5 vuotta = 4 siviilikorkeakoulun lukuvuotta) ja yleiset opetustavoitteet (sotilaalliset ja yleissivistävät), on muistettava, että aktiiviupseerin koulutus ei suinkaan pysähdy upseeriksi nimittämistilaisuuteen, vaan jatkuu välittömästi jokapäiväisen palveluksen ohessa.

Kapteenikurssin huoltohallinnon opetusta suunniteltaessa olisi lähtökohtana pidettävä sitä tosiasiaa, että upseerin ammattitaito vaatii sodan aikana tarvittavien taktillisten taitojen lisäksi myös rauhanaikaisten tehtävien hallitsemisen. Erityisesti upseerien jatkokurssien opetusohjelmia tutkittaessa ei voi välttyä ajatukselta, että rauhanajan tehtävät uskotaan opittavan itseopiskeluna tai joukko-osaston (vast) järjestämänä koulutuksena. Useiden kohdalla näin lieneekin asianlaita, mutta suoritettu kyselytutkimus osoitti, että runsas neljännes kapteenikurssin suorittaneista ei ollut toteuttanut toivottua itseopiskelua eikä

1) Louekoski jne sivut 2 ja 243

2) PE:n kirj no 2664/Htsfo/DaaI/22. 2. 1974

saanut riittävästi työpaikkakoulutustakaan, koska he katsoivat oppineensa tyypillisiä hallintoon liittyviä ohjeita ja määräyksiä pääasiassa suorittamallaan kurseilla.

Huoltohallinnon opetustavoitteena kapteenikurssilla voisi olla

— opettaa oppilasupseereille perusyksikössä ja joukko-osaston esikunnassa (rahasto pl) esiin tulevaan rahavarojen hoitoon ja maksuliikenteeseen liittyvä tilitys- ja maksumenettely, sekä varusmiesten että kantahenkilökunnan oikeudet ja velvollisuudet erilaisten korvausten saantiin tai suorituksiin, asiallisen tarkastajan ja laskun hyväksyjän vastuu,

— opettaa perusyksikön hallinnassa olevien liikuntavälineiden, taisteluvälinemateriaalin, majoitusvälineiden ja kasarmi-irtaimiston, toimistokoneiden, kirjallisuuden, opetusvälineiden ja karttamateriaalin kirjanpitoon, huoltoon ja tarkastuksiin liittyvät pysyvääsmääräykset ja ohjeet sekä

— antaa oppilasupseereille sellaiset tiedot ja taidot, että he pystyvät toimimaan puolustuslaitoksen kiinteistön valvojina, katsastus-, hylkäys-, tai huoneistolautakunnan jäsenenä sekä hallitsevat menettelyn materiaalin häviämisen ja tuhoutumisen yhteydessä.

Huoltohallinnon opetukselle ehdotetun tavoitteen saavuttaminen ei olisi mahdollista nykyisten tuntien puitteissa siitä huolimatta, että huoltohallinnon tietoja onkin hankittavissa pysyvääsmääräyskokoelmista. Voimassa olevan ohjeen ulkoa opetteleminen ei liene läheskään niin hyödyllistä kuin olisi saman ohjeen käytäntöön soveltamisen oppiminen ja sen tarpeellisuuden tajuaminen puolustushallinnon piirissä. Suositeltavin tapa huoltohallinnon säännösten opettamiseksi lienee huoltoupseerikurssilla sovellutettu käytäntö, jonka mukaan opettaja esittelee noudatettaviksi käsketyt menettelytavat ja perustelee, miksi tietyt, joskus ahtailtakin tuntuvat puitteet on alaisten noudatettavaksi määrätty. Opetus jatkuu sen jälkeen määräyksen toimeenpanona käytännön harjoittelussa, joka voi olla esimerkiksi tietyn tarkastuksen suorittamista siihen kuuluvine tarkastusmerkintöineen ja ilmoituksineen. Opetuksen omaksuminen todetaan koulutyössä, jossa pyritään saamaan selville, onko oppilasupseeri ymmärtänyt huoltohallinnon yleisen luonteen sekä sen säännösten tarkoituserän ja hyväksikäyttömahdollisuudet.

Kapteenikurssien huoltohallinnon koulutukseen olisikin varattava tunteja huomattavasti enemmän kuin nykyisin. Riittäväksi katsottavan tuntiluvun määrittämiseen ei liene muuta keinoa kuin käytännön kokeilu. Lähtökohdana mainitulle kokeilulle voisi olla kapteenikurssien huoltohallinnon tuntimäärän nostaminen 40—50 oppituntiin. Näiden aikana olisi käytävä läpi pääesikunnan huoltoesikunnan asianomaisten osastojen, pääesikunnan hallinto-, koulutus-, pioneeri-, viesti-, sotatalous-, ja hankintaosaston sekä suojelutoimiston ja topografikunnan

pysyvää määrääkset niiltä osin, jotka liittyvät ehdotetun opetustavoitteen asiakokonaisuuksiin.

Varsinaiset "komentoasiat" ymmärrettynä eri asteisten esikuntien komentotoimistojen ja -osastojen työkenttänä näyttävät kurinpitoasioita lukuunottamatta puuttuvan miltei jokaisen maavoimien kapteenikurssin opetusohjelmasta. Ottaen huomioon sen, miten usein perusyksikön päällikkö tai toimistoupseeri joutuu hoitamaan henkilö-, työaika-, virka-apu ja perinneasioita sekä johtamaan asiakirjapalvelua, olisi hallinnon opetusta tältä osin lisättävä. Uusi kurinpito-ohjesääntö on lisännyt merkittävästi perusyksikön päälliköiden oikeudenhoidon tehtäviä. Se antanee jo perusteita vaatia sotilaslainopin tuntimäärän kohotamista kapteenikursseilla.

Edellä esitetyt opetuksen rakennemuutokset ja niiden perustelut sopinevat sellaisinaan lähtökohdaksi Taistelukoulun esiuupseerikurssin hallinnollisen opetuksen kehittämiseksi. Henkilökuntakoulutukselle asetettujen hyötytavoitteiden saavuttamiseksi olisi hallinnollinen opetus uudistettava perusteellisesti. Puolustushallinnon tehokkuuden lisäämiseen löytynee tuskin muuta niin käyttökelpoista ja helposti toteutettavaa menettelyä kuin on esiuupseeritasolla olevien virkamiesten hallinnollisen koulutuksen lisääminen. Se voitaisiin toteuttaa sisällyttämällä esiuupseerikurssien ohjelmiin hallinto-opin opetus. Siinä voitaisiin opettaa pääpiirteittäin valtion yleinen hallinto ja käydä yksityiskohtaisesti läpi puolustushallinto alaosana valtion hallinnosta. Niin ikään siihen voisivat liittyä virkamiesoppi ja -oikeus sekä komentoasioihin kuuluva henkilöhallinto työaika- ja työehtokysymyksineen. Erityisen tärkeätä olisi esikuntaopin opetuksen lisääminen niin, että rauhan- ja sodanajan esikuntien esimiestehtäviin koulutettavat hallitsisivat nykyaikaisen konttoriteknikan suomat mahdollisuudet ja olisivat perehtyneet toimistorationalisoinnin peruskysymyksiin. Järkiperäiseen asiakirjapalveluun liittyvä arkiston hyväksikäyttö luo vasta edellytykset sille pitkäjänteisyydelle, jota hallinnolliset asiat vaativat valtionhallinnon kaikilla aloilla ja jonka verkkaiseen rytmiin puolustuslaitoksen piirissä tapahtuvat henkilösiirrot muuten niin huonosti soveltuvat.

Huoltohallinnon opetuksessa esiuupseerikurssilla ei tulisi tyytyä vain perehdyttämään oppilasupseerit niihin velvollisuuksiin, joita joukko-osaston komentajalla on rauhan ajan huollon suhteen, vaan tämän ohella pitäisi koulutuksella pyrkiä opettamaan seikkaperäisesti ne huoltohallinnon erittäin laajan säännösten edellyttämät toimenpiteet, jotka esiuupseerin on hallittava ja suoritettava niin joukko-osastoissa (vast) kuin eri tasoisissa esikunnissakin. Tällaisia ovat esimerkiksi momentinhaltijan, varojen käytön valvojan, asiallisen tarkastajan, taloussuunnitelman tai tulo- ja menoarvioesityksen laatijan, puolustuslaitoksen omaisuuden vastuullisen haltijan, kiinteistöjen tai erilaisen materiaalin

ja kaluston käytön valvojan sekä huoltohallintoon liittyvien toimikuntien puheenjohtajan ja jäsenten tehtävät. Opetustavoitteen saavuttaminen vaatii nykyisen tuntimäärän kaksinkertaistamista.

Sotakorkeakoulussa olisi hallinnollista opetusta kehitettävä esiupeeerikurssien mukaisesti. Esikuntaopin opetuksessa olisi kuitenkin mentävä vielä pitemmälle ja sisällytettävä yleisesikuntapalvelun koulutukseen virastotyön rationalisoinnin peruskurssi, joka kuuluu Valtion Koulutuskeskuksen ohjelmaan.¹⁾

Joukko-osastoille asetetut jatkokoulutustavoitteet ovat jo tällä hetkellä sangan vaativia. Ei lieneäkään realistista olettaa, että upseerikurssien hallinnollisessa opetuksessa esiintyvät puutteet voitaisiin poistaa systemaattisella työpaikkakoulutuksella. Joukko-osaston työkentän monitahoisuus ja laajuus tekee mahdottomaksi upseerikunnan tai sen osan kokoamisen laajojen koulutusohjelmien toteuttamista varten. Joukko-osastoissa järjestettävä koulutus voitaneenkin käsittää lähinnä kursseilla saadun opetuksen täydentäjäksi ja korkeintaan nuorimpien opetusupseereiden osalta varsinaiseksi jatkokoulutukseksi. Kursseilla saatu opetus sovelletaan siis joukoissa käytäntöön ja hankitaan siten kokemusta ja rutiinia. Joukko-osaston velvollisuutena tulisi olla vain tiedottaa muuttuneiden menetelmien ja uusien määräysten käyttöönotosta ja järjestää se tehokkaimmalla tavalla, joka usein lienee juuri ns kanta-henkilökunnan jatkokoulutustilaisuus.

TIIVISTELMÄ

Upseereille nykyisin annettava hallinnollinen opetus käsittää pääasiassa sotilaskäskyasioita. Tarkan eron tekeminen puolustusvoimissa esiintyvien ns hallinnollisten asioiden ja sotilaskäskyasioiden välillä lienee yhtä mahdotonta kuin olisi rajan vetäminen siviilihallinnon aloilla poliittisten ja muiden hallinnollisten asioiden välille. Tästä syystä upseeriston hallinnollisen opetuksen tarkastelu onkin kohdistettu esikuntaopin, joukko-osastopalvelun, sotilaslainopin, huoltohallinnon, talousopin, osin moottoriajoneuvokoulutuksen sekä siihen liittyvän kuljetus- ja liikenneopin opettamiseen. Nämä aiheet vastaavat valtionhallinnon siviilisektorilla omaksuttua käsitystä ns yleishallinnollisista koulutusaiheista.

Henkilökohtainen vastuu puolustuslaitoksen omaisuudesta jakaantuu varsin epätasaisesti upseeriston keskuudessa. Jakaantuma riippuu virka-asemasta siten, että lähinnä opetustehtävissä toimivalla nuorem-

1) valtionhallinnon R-muistio no 4/1972 sivu 59

malla päällystöllä ja perusyksikön päälliköillä on vastuullaan puolustuslaitoksen omaisuutta enemmän kuin esikuntatehtävissä toimivilla upseereilla. Henkilökohtainen omaisuusvastuu ei kuitenkaan ole säännönmukaisessa suhteessa hallintoon liittyvien tehtävien kanssa. Rauhanajan nuorempaa päällystötä lukuunottamatta näiden tehtävien osuus vaihtelee keskimäärin yhdestä neljäsosasta puoleen upseerin kokonaistyömäärästä niin rauhan kuin sodankin aikana.

Upseerit arvostavat suuresti sellaista hallinnon tietoutta, jota tarvitaan käytännössä esiin tulevien tehtävien hoitamisessa. Sellaisena pidetään erityisesti huoltohallinnon ja esikuntaopin tuntemusta. Sodan ajan tehtävien hallitsemisen katsotaan olevan vain osa upseerin ammattitaidosta. Rauhanajan tehtävien osaamista pidetään ammatillisesti tärkeänä.

Maavoimien upseereiden perus- ja jatkokursseilla nykyisin annettava huoltohallinnon koulutus on lähes kääntäen verrannollisessa suhteessa virka-aseman mukana kohoavaan hallinnon tehtävämäärään. Kadettikurssilla annetaan upseerikursseista sekä numeraalisesti että prosentuaalisesti eniten huoltohallinnon opetusta siitä huolimatta, että kurssin päättäneellä upseerilla on ainakin rauhanaikana tämän alan tehtäviä vähemmän kuin vanhemmilla upseereilla. Peruskurssilla annettava huoltohallinnon koulutus onkin riittävä, mutta kapteeni- ja esiuupseerikurssien sekä Sotakorkeakoulun huoltohallinnon opetus ei korreloi niiden tehtävien kanssa, joihin upseeri kunkin kurssin jälkeen joutuu. Esikuntaopin ja joukko-osastopalvelun opetus on niin ikään onnistunut kadettikurssilla, mutta jatkokursseilla se on jo varsin epäyhtenäistä ja tavoitteiltaan kirjavaa. Vain kahdella kapteenikurssilla opetetaan esikuntaoppia, jonka tavoitteena on eri asteisten esikuntien työskentelyyn tutustuttaminen. Aiheeseen sisältyy vielä rauhanajan asioita, mutta esiuupseerikurssilla ja Sotakorkeakoulussa annettava esikuntaopin opetus tähtää yksinomaan sodanajan esikuntatyöskentelyn oppimiseen eikä niin ollen täytä upseeriston odotuksia.

Huoltohallinnon tuntimäärät olisi moninkertaistettava upseereiden virkauraan kuuluvilla jatkokursseilla. Aiheen opetukseen olisi sisällytettävä säännöstöstä se osa, jonka kanssa upseerin tiedetään joutuvan tekemisiin asianomaisen kurssin jälkeen. Muuhun hallinnon koulutukseen olisi sisällytettävä erityisesti komentoalan pysyväämääräysten opettaminen, joka parhaiten sopisi esikuntaopin yhteyteen. Esikuntaopin opetuksen perusteellisella kehittämisellä nostettaisiin tuntuvasti puolustushallinnon tehokkuutta. Tämä edellyttää pitemmän ajan käyttämistä rauhanajan tavoitteisiin.

Upseeristo tajuaa hallinnon pitkäjänteisyyden sekä ymmärtää rationalisoinnin merkityksen työtehon kohottajana. Näiden käsitysten pitäisi heijastua myös upseereiden koulutuksessa siten, että jatketaan tarvit-

tavilta osin kurssien kestoajoja tai karsitaan vähemmän arvostettuja oppiaineita.

Valtionhallinnon muilla aloilla käynnistetty varsin laajamittainen koulutustoiminta, jonka tavoitteeksi on asetettu hallinnon tehostaminen, merkitsee haastetta myös puolustusvoimille. Puolustusvoimia on perustellusti pidetty henkilöstökoulutuksen uranuurtajana Suomessa. Onhan se tällä alalla puoli vuosisataa useimpia muita hallintosektoreita edellä. Vain poliisiala, Posti- ja lennätinlaitos ja Valtionrautatiet saattavat eräiden henkilöstöryhmien osalta kilpailla puolustusvoimien kanssa. Siviilipuolen henkilöstökoulutuksessa on kuitenkin painopiste selvästi hallinnollisessa koulutuksessa. Puolustusvoimat eivät voi mennä kantahenkilökuntansa kouluttamisessa pelkästään jokapäiväistä hallinnollista ammattitaitoa lisäävään opetuksen antamiseen, koska sen on pidettävä huolta myös henkilöstönsä yleissivistävästä ja sotatieteellisestä koulutuksesta. Siviilisektorin haasteeseen olisi joka tapauksessa voitava vastata. Se on mahdollista lisäämällä hallinnollista opetusta. Tähän puolustusvoimissa on paitsi tarvetta myös täydet toteuttamismahdollisuudet.

Lähteet**Varsinaiset lähteet****Kirjallisuus**

Louekoski, Matti; Saarinen, Veikko; Tarvainen, Paavo,
Henkilökuntakoulutus valtion hallinnossa 289 s
Helsinki, Valtiovarainministeriö, 1970
Kirjoittajalla

Rytkölä, Olavi
Puolustushallinto
203 s
Helsinki, Suomen Lakimiesliiton kustannus Oy, 1967
Pääsikunnan huolto-osaston kirjasto

Timonen Seppo
Komentajatehtäviin määrättyjen hallinnollinen koulutus nykyisen
järjestelmän vallitessa.
Taistelukoulun esiupseerikurssin tutkielma v 1966
Upseerikoulutuksen järjestelytoimikunta
Mietintö vakinaisen väen upseerien koulutuksen järjestelystä 71 s
Helsinki, Pääsikunta, 1962
Pääsikunnan koulutusosaston arkisto

Aikakauslehdet

Itälä, Jaakko
Jatkuvan koulutuksen järjestäminen akateemisella tasolla
Akavan julkaisusarja no 12/1971 s 30—33
Kirjoittajalla

Kähönen, Jaakko
Akavan koulutuspoliittisen tutkimuksen esittely
Akavan julkaisusarja no 12/1971 s 3—29
Kirjoittajalla

Valtiovarainministeriön järjestelyosasto
Valtionhallinnon R-muistiot vuosilta 1971—1973
Hallinto vuosilta 1974—1975
Pääsikunnan huolto-osaston kirjasto

Kirjelmät

Puolustusministeriön kirjelmä
KD no 1400/16/K/67/21.4.1967

- Yleismääräykset puolustuslaitoksen hallinnosta
 Pääesikunnan kirjelmä
 No 686/Koultsto/5a1/22.4.1969
 Oppiaineiden nimikkeistö
- Pääesikunnan kirjelmä
 No 686/Koultsto/Db/11.3.1971
 Kantahenkilökunnan koulutuksen yleiset päämäärät
- Pääesikunnan kirjelmä
 No 2675/Htsto/Da1a/19.8.1971
 Kadettikoulun I ja II vuosikurssien opetusohjelmat
- Pääesikunnan kirjelmä
 No 2664/Htsto/DaaI/22.8.1974
 Lausunto kadettikurssi 61:n opetusohjelmasta
- Huoltokoulutuskeskuksen kirjelmä
 No 1170/Koultsto/5b/9.9.1971
 Huoltoupseerikurssi 36:n opetusohjelma
- Kadettikoulun kirjelmä
 No 1842/Koul- ja järjtsto/5c10.11.1971
 58. kadettikurssin opetussuunnitelman tarkistus

Muistiot

- Pääesikunnan huolto-osasto
 Muistio huoltoupseerien koulutuksesta 17. 4. 1969
- Pääesikunnan koulutusosasto
 Yhdistelmä opetuksen päämääristä ja tuntien määristä eriasteisilla
 upseerikursseilla

Opetussuunnitelmat

- Sotakorkeakoulu
 Maasotalinja 32:n opetussuunnitelma lukuvuosina 1971—1972 ja
 1972—1973
 Maasotalinja 33:n opetussuunnitelma lukuvuosina 1973—1974 ja
 1974—1975
- Taistelukoulu
 Esiupseerikurssi 25:n opetussuunnitelma ajalta 20. 10. 1970—28. 5.
 1971
 Jalkaväen kapteenikurssi 45:n opetussuunnitelma ajalta 3. 1.—28. 7.
 1972

Huoltokoulutuskeskus

- Huoltoesiupseerikurssi 16:n opetusohjelma
- Huoltoesiupseerikurssi 18 opetusohjelma
- Huoltoupseerikurssi 35:n opetusohjelma
- Huoltoupseerikurssi 38:n opetusohjelma
- Kuljetusupseerikurssi 2:n opetussuunnitelma
- Kuljetusupseerikurssi 3:n opetussuunnitelma

Tykistökoulu

- Kenttätykistön kapteenikurssi 24:n opetussuunnitelma ajalta 8. 11. 1971— 1. 9. 1972
- 57. Kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973

Rannikkotykistökoulu

- Rannikkotykistön kapteenikurssi 23:n opetussuunnitelma ajalta 15. 11. 1971—15. 9. 1972
- 57. Kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973

Ilmatorjuntakoulu

- Ilmatorjuntakapteenikurssi 14:n opetussuunnitelma ajalta 6. 9. 1971—26. 5. 1972
- 57. Kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973

Pioneerikoulu

- Pioneerikapteenikurssi 12:n opetussuunnitelma ajalta 1. 9. 1970—28. 5. 1971
- 57. kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973

Valtion Koulutuskeskus

- Koulutustoiminta kevät 1975
- Toimintasuunnitelma vuodelle 1975
- Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 1976—1980

Viestikoulu

- Viestikapteenikurssi 16:n opetussuunnitelma ajalta 6. 9. 1971—22. 6. 1972
- 57. kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973

Asekoulu

- Taisteluvälineupseerikurssi 7:n opetussuunnitelma
- Taisteluvälineupseerikurssi 8:n opetussuunnitelma

Kadettikoulu

- 57. kadettikurssin aselajikauden opetussuunnitelma ajalta 2. 5. 1972—9. 3. 1973
- 58. kadettikurssin I ja II vuosikurssin opetussuunnitelma ajalta

15. 9. 1971—31. 3. 1974

61:n kadettikurssin I ja II vuosikurssin opetussuunnitelma ajalta

15. 9. 1974—31. 3. 1977

Työjärjestykset

Pääesikunnan työjärjestys

Pääesikunnan kirjelmä no 1970/Järjtsto/10a1/30. 12. 1969

Lounais-Suomen Sotilasläänin Esikunnan työjärjestys

LSSIE:n kirjelmä no 320/Järjtsto/10/21. 9. 1971

Helsingin Sotilaspiirin Esikunnan työjärjestys

HelSpE:n kirj —/Kntotsto/14. 9. 1967

Turun Sotilaspiirin Esikunnan työjärjestys

TurSpE:n kirj 2893/Järjtsto/10/15. 12. 1971

Porin Prikaatin Esikunnan työjärjestys

Sotakorkeakoulun harjoituskäyttöön v 1972 jakamat armeijakunnan esikunnan ja prikaatin esikunnan työjärjestykset

Muut lähteet

Fredriksson, K-J, kapteeni

Kertomus opiskelusta Ruotsin MHS:n esikuntalinjalla 1964—1966

Hiltunen, Arvi

Aktiiviupseereiden huoltokoulutuksesta

Huoltoupseeri, Huoltoupseeriyhdistyksen tiedotuslehti no 2/1970 s 5—13

Karkaus, Armo, oikeustieteen lisensiaatti, evl evp

Puolustushallinto

Lisensiaattityö Helsingin Yliopiston Oikeustieteellisessä tiedekunnassa v 1973

Kilpinen, Asko, majuri

Upseerikoulutus Ruotsissa erityisesti yleisesikuntaupseerikoulutuksen kannalta tarkasteltuna, osa 2 matkakertomuksesta opiskelusta Ruotsin MHS:n kurssilla v 1971—1974

Mauria, Kari, majuri

Kertomus opiskelusta Ruotsin sotakorkeakoulun maavoimien yleisellä kurssilla (AAK 67—68) ja esikuntakurssilla (ASK 68—70) vuosina 1967—1970

Ranskan Sotakorkeakoulun opetussuunnitelma

vuosilta 1967—1969

Ropponen, R, Sota-arkiston johtaja
»Palveleva arkisto» — kannatettava ajatus
Sotilasaikakausilehti no 1/1971 s 33
Ruotsin Sotakorkeakoulun opetussuunnitelma
vuosilta 1968—1970